పంట పొలాలకు సిమెంటు చీడ

ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘం

(APCLC)

పంట పొలాలకు
సిమెంటు చీడ

ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘం
(APCLC)

ప్రచురణ	:	ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘం (APCLC)
తేదీ	:	సెప్టెంబరు, 1998
ప్రతులు	:	2000
వెల	:	5 రూపాయులు
టైప్‌సెట్టింగ్	:	భాగ్య, శ్రీశైల్‌రెడ్డి
ప్రింటింగ్	:	నవ్య ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్
ప్రతులకు	:	జి. వెంకటేశ్వర్లు అడ్వకేట్ 8-1-611, ఆర్‌టిసి కాలనీ నల్గొండ

ముందుమాట

పరిశుభ్రమైన, ఆరోగ్యకరమైన పర్యావరణం జీవించే హక్కులో భాగమనేది ఈరోజు ప్రపంచ వ్యాప్తంగా గుర్తింపు పొందిన విలువ.

విలువగా అది గుర్తింపు పొందిందిగానీ చట్టంలో ఇంకా అంత సంపూర్ణంగా పొందలేదు. ఆచరణలో (ముఖ్యంగా మనబోటి వెనుకబడిన దేశాలలో) ఆమాత్రం కూడ పొందలేదు. మనం అనేక విషయాలతోబాటు పర్యావరణ హక్కులలో కూడ వెనుకబడి వున్నాం.

1974దాకా మనదేశంలో స్పష్టమైన కాలుష్య నివారణ చట్టాలు లేవు. ఆ తరువాత వచ్చినవి కొంత మేరకు కాలుష్య నియంత్రణకు తోడ్పడినప్పటికీ వాటిలో అసంతృప్తికరమైన విషయాలు చాలా వున్నాయి.

ఈ విషయాన్ని ఈ ప్రచురణ మొదటి అధ్యాయంలో వివరించాము.

రెండవ అధ్యాయంలో మనరాష్ట్రంలోని సిమెంట్ ఫ్యాక్టరీల కాలుష్యం సమస్యపైన వివరమైన నివేదికను పొందుపరిచాము. 27 ఫ్యాక్టరీలనూ వాటి పరిసరాలలో వున్న గ్రామాలనూ పరిశీలించి ఈ నివేదిక రూపొందించాము. వేగంగా వ్యాపిస్తున్న సిమెంట్ పరిశ్రమవల్ల మన భౌతిక నాగరికతకు జరిగిన మేలును మనం సులభంగానే గుర్తించగలం, గర్వించగలం. కానీ దానివల్ల వచ్చే కాలుష్యానికి ఎవరు గురి అవుతున్నారో తెలుసుకున్నప్పుడే ఈ నాగరికత భారాన్ని ఎవరు మోస్తున్నారో అర్థం అవుతుంది. ఆ భారాన్ని వారి భుజాలపైనుండి తీసేసేంత వరకు మనం నిజంగా ఈ నాగరికతను చూసి గర్వపడజాలము.

కాలుష్యాన్ని ఒక హక్కుల సమస్యగా అర్థం చేసుకోవడానికీ దాని నివారణ కోసం ఆందోళన చేయడానికీ ఈ ప్రచురణ ఉపయోగపడుతుందని ఆశిస్తాము.

మన రాష్ట్రంలో సిమెంట్ పరిశ్రమకు ప్రధాన కేంద్రం నల్గొండ జిల్లాయే కాబట్టి, ఆరు జిల్లా కమిటీలు విషయ సేకరణలో పాల్గొన్నప్పటికీ ప్రచురణ బాధ్యతను నల్గొండ జిల్లాయే చేపట్టింది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘం

9 సెప్టెంబరు, 1998 నల్గొండ జిల్లా కమిటీ

I. కాలుష్య నివారణ చట్టాలు

మూడవ ప్రపంచ దేశాలలో కాలుష్యనివారణ గురించి పట్టింపు చాలా ఆలస్యంగా వచ్చింది. వేగంగా, విస్తృతంగా పారిశ్రామిక 'ప్రగతి' సాధించాలనేదే ఈ దేశాలు వలస పాలన నుండి స్వాతంత్రం పొందిన తరువాత పెట్టుకున్న లక్ష్యం. అప్పటి వరకు దిగుమతి చేసుకుంటున్న పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులు ఇక మీదట ఇక్కడే తయారు కావాలనుకున్నాయి. ఆ తరువాత కొత్తగా ఆవిష్కరించిన ఉత్పత్తి ప్రక్రియలన్నీ ఎప్పటికప్పుడు ఇక్కడికి దిగుమతి కావాలనుకున్నాయి.

నలుమూలలా ఫ్యాక్టరీలు, వాటి పొగ గొట్టాలూ, యంత్రాల రొద, సైకిళ్ల పైన బారులు తీరి డ్యూటీకి పోతున్న కార్మికులు, విశాలమైన హైవేల పైన వేగంగా పోతున్న విలాసవంతమైన కారులు, లోడు లారీలు, బొగ్గు తోనూ ఇనుపరాళ్లతోనూ బరువుగా కదిలే 'మాల్‌గాడీ'లు - ఈ చిత్రం పారిశ్రామిక ప్రగతికి చిహ్నం అయింది.

దీనికి అనుబంధంగా మరొక చిత్రం కూడా ఉంటుంది. గొట్టాల నుండి బయటి కొచ్చే పొగ, ఆ పొగలోని హానికరమైన వాయువులు, ధూళి, ఫ్యాక్టరీ నుండి ద్రవరూపంలో బయటికొచ్చే వ్యర్థ పదార్థాలు, వాటిలోని హానికరమయిన రసాయనాలు, యంత్రాల రొద చేసే భయంకరమైన శబ్దం, ఫ్యాక్టరీల చుట్టూ బీడుపడిన సాగు భూములు, రోగగ్రస్థులయిన మనుషులు, పశువులు, విషప్రాయమైన బావినీళ్ళు, చెరువునీళ్లు, ఊపిరితిత్తులలో రోగాలు నిండిన కార్మికులు – ఈ చిత్రం కూడ పారిశ్రామిక ప్రగతికి చిహ్నమే.

ఈ చిత్రం చాలా కాలం మన బోటి దేశాలలో ఎవరికీ కనిపించలేదు. దానిని మనం చూడదలచుకోలేదు కాబట్టి కనిపించలేదు. ఎవ్వరైనా దానిని చూసినా , దాని గురించి మాట్లాడినా, వాళ్ళు ప్రగతినీ అభివృద్ధినీ వ్యతిరేకించే తిరోగామి వాదులుగాను అభివృద్ధి నిరోధకులు గాను దేశద్రోహులు గాను కనిపించారు.

కానీ నిజం మాట్లాడుకుంటే కాలుష్యంతో కూడిన పారిశ్రామిక ప్రగతి అందరికీ ప్రగతి

కాదు. కొందరికి ప్రగతి, కొందరికి వినాశనం, విధ్వంసం. కొందరికి విపరీతమైన లాభాలు, కొందరికి మంచి మంచి ఉద్యోగాలు, కొందరికి మెరుగయిన వినియోగ వస్తువుల లభ్యత, కొందరికి అనారోగ్యకరమైన కూలి పని, కొందరికి ఏ ప్రయోజనమూ లేని వట్టి వినాశనం. సిమెంటునే ఉదాహరణగా తీసుకుంటే వేగంగా పెరుగుతున్న సిమెంటు పరిశ్రమ దాని యాజమాన్య వర్గాలకు విపరీతంగా లాభాలు ఆర్జించి పెట్టడమే గాక పట్టణ జీవితం విస్తరించడానికీ అందమైన భవనాలు కట్టుకోవడానికీ ఉపయోగపడింది. అయితే ఫ్యాక్టరీల చుట్టూ ఉన్న వ్యవసాయాన్ని నాశనం చేసి రైతుల ఆదాయాన్ని సగానికి తగ్గించింది. పర్యావరణాన్ని ధూళితో కలుషితం చేసి (ముఖ్యంగా పశుగ్రాసాన్నీ పశువులు తాగే నీటి వనరులనూ) పశువుల ఆరోగ్యాలను దెబ్బ తీసింది. ఆ విధంగా మళ్ళీ రైతుల జీవనాన్ని దెబ్బ తీసింది.

ప్రగతి అనేది ఈ విధంగా వుండకూడదు. కొందరికి ప్రయోజనం కొందరికి వినాశనం, కొందరికి నాగరికత కొందరికి అంధకారం మిగిలించే ప్రగతి ప్రగతి కాదు. పారిశ్రామిక కాలుష్యాన్ని వ్యతిరేకించడమంటే ఈ రకమైన వికృతమైన ప్రగతిని వ్యతిరేకించడమే. అంతే తప్ప పరిశ్రమలనూ అభివృద్ధినీ వ్యతిరేకించడం కాదు.

మరి దీనికి ఆచరణ యోగ్యమైన పరిష్కారమేమైనా వుందా లేక కాలుష్యం లేని పారిశ్రామిక ప్రగతి కేవలం ఒక ఊహాజనిత మైన ఆదర్శమా అంటే అది ఊహాజనితమేం కాదు. కాలుష్యానికి వ్యతిరేకంగా ప్రజలలో చైతన్యం పెరిగే కొద్దీ కాలుష్యాన్ని నివారించే సాంకేతిక ప్రక్రియలను అన్వేషించడం జరిగింది. వాటిని తప్పనిసరిగా అమలు చేయాలని చెప్పే చట్టాలూ వచ్చాయి.

ఈ మార్పు పాశ్చాత్య దేశాలలో మొదలయి చాలా కాలం అయింది. మన దేశాలలో ఆలస్యంగా వచ్చింది. ఈ లోపల పాశ్చాత్య పెట్టుబడిదారీ కంపెనీలు తమ దేశాలలో మామూలుగా తీసుకునే కాలుష్యనివారణ చర్యలేవీ తీసుకోకుండ చవకగా ఉత్పత్తి చేసుకునే అవకాశం ఇక్కడ ఉందని గుర్తించి దానిని అవకాశంగా తీసుకొని చాలా లాభాలు గడించాయి. మన దేశ పెట్టుబడిదార్లు కూడ వాళ్లను అనుసరించారు.

కానీ 1970ల తరువాత క్రమంగా మనదేశంలోనూ కాలుష్య వ్యతిరేక చైతన్యం పెరిగింది. చట్టాలు చేసి వాటిని గట్టిగా అమలు చేయాలని ప్రభుత్వం పైన ఒత్తిడి పెరిగింది. ఐక్యరాజ్యసమితి నుండి కూడ ఒత్తిడి పెరిగింది. 1972లో స్వీడన్ రాజధాని స్టాక్‌హోంలో ఐక్యరాజ్యసమితి ఆధ్వర్యంలో మానవ పర్యావరణం పైన అంతర్జాతీయ సదస్సు జరిగింది. కాలుష్య నివారణ అనేది మనుషుల జీవించే హక్కుకు సంబంధించిన సమస్య అనీ దానికి కావలసిన అనేక సాంకేతిక ప్రక్రియ లిప్పటికే అందుబాట్లో ఉన్నాయనీ ఆ సదస్సు గుర్తించింది. లాభాలవేటలో ఉన్న కంపెనీలు తమంతట తాము ఈ నివారణ చర్యలు చేపట్టక పోవచ్చును కాబట్టి ప్రభుత్వాలు సమాజ శ్రేయస్సు దృష్ట్యా చట్టాలు చేసి నిర్బంధంగా కాలుష్య నివారణ

చర్యలు అమలు చేయించాలని ఆ సదస్సు తీర్మానించడం జరిగింది.

ఈ సదస్సు ప్రేరణతోనే తాను మొట్టమొదటి కాలుష్య నివారణ చట్టం చేసినట్టు భారత ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ఇది, 1974 లో జారీ అయిన నీటి (కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ) చట్టం. పరిశ్రమలలో ఎక్కువ భాగం వ్యర్థ పదార్థాలను పరిసరాలలోని నీటి వనరులలోకి వదులుతుంటాయి. లేదా నేలలోకి ఇంకిన ద్రవ రూపంలోని వ్యర్థ పదార్థాలు భూగర్భ జలాలలో కలిసి, తద్వారా బావినీటి లోనికీ చెరువునీటి లోనికీ చేరుతుంటాయి. ఇది మనుషులకూ, పశువులకూ, పొలాలకూ చేసే నష్టం అంతాయింతా కాదు. హైదరాబాదు నగర పరిసరాలలోని పారిశ్రామిక వాడల సమీపంలోని జనావాసాలను పరిశీలిస్తే ఈ విషయం సులభంగా అర్థం అవుతుంది.

అయితే నీటి కాలుష్యమే కాక గాలి కాలుష్యం కూడ ఉంటుంది. ఫాక్టరీ పొగ గొట్టాల నుండి గాలిలో కలిసే విష వాయువులూ ధూళీ కూడ చాలా హాని చేస్తాయి. ఈ నివేదిక లోని ప్రధాన అంశమైన సిమెంటు కాలుష్యం ఈ కోవకు చెందినది. సిమెంటు ఫ్యాక్టరీల నుండి బయటికొచ్చే ధూళి ప్రధానంగా పంటలను నాశనం చేస్తుంది. పశువుల ఆహారమైన గడ్డినీ నీటినీ కలుషితం చేస్తుంది. కొంత మేరకు మనుషులకు కూడ శ్వాస కోశ సంబంధమైన రోగాలు కలిగిస్తుంది. ధూళి మాత్రమే కాక విషవాయువులు బయటికొచ్చే ఉత్పత్తి ప్రక్రియలు కూడ ఉంటాయి. అవి మరింత ప్రత్యక్షంగా పరిసరాలలో నివసించే ప్రజల జీవితానికీ ఆరోగ్యానికీ నష్టకరమైనవి.

1974 నాటి చట్టంలో దీని గురించి ఏమీ లేదని గమనించిన ప్రభుత్వం 1981లో గాలి (కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ) చట్టం చేసింది.

ఈ చట్టాలు నివారణ, నియంత్రణ అన్న రెండు మాటలనూ వాడుతున్న సంగతి గమనించదగినది. కాలుష్యాన్ని పూర్తిగా నివారించడం అభిలషణీయమే. కానీ సంపూర్ణమైన నివారణ ఆచరణ సాధ్యం కాకపోవచ్చు. అప్పుడు కనీసం అది ప్రమాదకరమైన మోతాదులో వుండకుండ నియంత్రించడం అవసరం. అంటే ఫాక్టరీలు బయటకు విడిచిపెట్టే ధూళిగానీ వాయువులు గానీ ద్రవ పదార్థాలు గానీ కలిగించే కాలుష్యం ఒకమోతాదు మించి ఉండడానికి వీలు లేదని అర్థం. ఆ మోతాదు ఎంత అనేది వ్యర్థ పదార్థాన్ని బట్టి మారుతుంది. దీనికి ప్రమాణం ఏమిటంటే ఆ వ్యర్థ పదార్థం చుట్టూ ఉన్న మనుషులకు కలిగించగల నష్టం. ఉదాహరణకు నూనె ఫాక్టరీలనుండి బయటకొచ్చే ద్రవ రూపకమైన వ్యర్థ పదార్థాలలో 'జిడ్డు'(గ్రీస్) ఉంటుంది. అది 1000 టన్నుల ముడి పదార్థానికి 7 కేజిలు మించి ఉండకూడదని చట్టం అంటుంది. జవులి మిల్లులనుండి బయటికొచ్చే పొగలో ఉండే ధూళి 1 లీటర్ గాలిలో 100 మిల్లీ గ్రాము మించి ఉండడానికి వీలు లేదని చట్టం అంటుంది. ఈ విధంగా ఒక్కొక్క హానికరమైన కాలుష్య పదార్థానికీ పరిమితులు నిర్దేశించే 'షెడ్యూల్' పైరెండు చట్టాలకూ అనుబంధంగా ప్రకటించబడింది.

ఈ ప్రమాణాలను ఎవరు నిర్ణయిస్తారు? ఎవరు అమలుచేస్తారు? దీని కోసం ఒక యంత్రాంగాన్నీ, ఒక వ్యవస్థనూ రూపొందించడం పై రెండు చట్టాల ముఖ్య లక్ష్యాలలో ఒకటి. ఆ యంత్రాంగం కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు. కేంద్రంలో ఒకటి, ప్రతీ రాష్ట్రంలో ఒకటి కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డులు ఏర్పాటు చేయాలని 1974 నాటి చట్టం అంటుంది. 1981 నాటి చట్టం అదే బోర్డులకు గాలి కాలుష్యానికి సంబంధించిన బాధ్యతలు అప్పగించింది.

ఈ కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు పై రెండు చట్టాలూ చాలా బాధ్యతలు పెట్టాయి గానీ ముఖ్యమైనవి ఇవి:

- ఒక్కొక్క పరిశ్రమకు ఒక్కొక్కరకమైన కాలుష్య పదార్థానికి సంబంధించిన పరిమితులను నిర్దేశించే ప్రమాణాలను రూపొందించడం. అంటే ఆ వ్యర్థ పదార్థాన్ని ఏ మోతాదు మించి విడుదల చేయడానికి వీలు లేదో నిర్ణయించి షెడ్యూల్‌లో ప్రకటించడం.
- పరిశ్రమల పరిసరాలలోని గాలినీ నీటినీ పరీక్ష చేసి అందులో కాలుష్యం చట్టపరిమితులకు లోబడి ఉందా లేదా అని అధికారికంగా సర్టిఫై చేయగల ప్రయోగశాలలను నెలకొల్పడం, లేదా ఇప్పటికే ఉన్న వాటికి గుర్తింపు ఇవ్వడం.
- కాలుష్యాన్ని నివారించడానికి అవసరమైన ఆదేశాలు ఫ్యాక్టరీ యజమానులకు జారీ చేయడం, కాలుష్య నివారణకు అవసరమైన నిర్మాణాలు చేపట్టమని ఆదేశించడం.
- ఫ్యాక్టరీలు కాలుష్య సంబంధమైన పరిమితులను పాటిస్తున్నాయో లేదో పరిశీలించడానికి ఫ్యాక్టరీల లోకి ప్రవేశించి వ్యర్థ పదార్థాల 'సాంపిల్స్' తీసుకొని పరీక్ష చేయించడం.
- కొత్త పరిశ్రమలు నెలకొల్పేటప్పుడు దాని వల్ల రాగల కాలుష్యాన్ని పరిశీలించి ఫ్యాక్టరీకి అనుమతి నిరాకరించడం, లేదా కొన్ని షరతులతో ఇవ్వడం.
- అనుమతి ఇచ్చిన ఫ్యాక్టరీ ఆ తరువాత కాలుష్య సంబంధమైన పరిమితులను అతిక్రమిస్తున్నట్లయితే, దానిని అదుపు చేయడానికి ఇచ్చిన అదేశాలను పాటించకపోయినట్టయితే ఫాక్టరీకి ఇచ్చిన అనుమతి నిరాకరించి మూసి వేయించడం.
- ఒక ఫాక్టరీ కలిగిస్తున్న కాలుష్యాన్ని నివారించడానికి కోర్టు నుండి ఆదేశం పొందడం అవసరం అని భావిస్తే మేజిస్ట్రేట్ కోర్టులో దావా వేసి ఇంజంక్షన్ తీసుకోవడం.
- కాలుష్య నివారణకు సంబంధించిన నియమాలను అతిక్రమించిన కంపెనీ పైన క్రిమినల్ కేసు దాఖలు చేసి ప్రాసిక్యూట్ చేయడం.

ఈ అధికారాలు రాష్ట్ర కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు ఉన్నాయి. నీటి కాలుష్య చట్టంలోనూ గాలి కాలుష్య చట్టంలోనూ ఉన్నాయి. కేంద్ర బోర్డుకు ఇన్ని అధికారాలు లేవు.

ప్రధానంగా కాలుష్యానికి సంబంధించిన ప్రమాణాలు నెలకొల్పడానికీ, కాలుష్య నివారణకు కావలసిన సాంకేతిక ప్రక్రియలు రూపొందించడానికీ, ప్రయోగశాలలు నెలకొల్పడానికీ కేంద్రబోర్డుకు అధికారాలు ఇవ్వబడ్డాయి. రాష్ట్ర బోర్డులకు ఆ అధికారంతోబాటు, కాలుష్యాన్ని నివారించడానికీ నివారించడంలో సహకరించని కంపెనీలను అదుపు చేయడానికీ అవసరమయితే మూసివేయడానికీ బోనెక్కించి క్రిమినల్ కోర్టులో ప్రాసిక్యూట్ చేయడానికీ కూడ అధికారం ఇయ్యబడింది.

కాలుష్యం కలిగిస్తే కోర్టు వేయగల శిక్షలు కూడ ఈ చట్టాలలో తీవ్రంగానే ఉన్నాయి. రాష్ట్ర కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు అనుమతి లేకుండ ఫ్యాక్టరీ నడిపినా, అనుమతి ఉపసంహరించిన తరువాత ఫ్యాక్టరీని మూసేయకుండ ఉత్పత్తి కొనసాగించినా 6సంవత్సరాల జైలు శిక్ష వేయవచ్చు. కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు నిర్దేశించిన ప్రమాణాలను మించి కాలుష్యం కలగజేస్తున్నట్టు తెలిసీ ఆ పని చేసిన ఫ్యాక్టరీ యజమానికి కూడ ఆరు సంవత్సరాల జైలు శిక్ష వేయవచ్చు. కాలుష్యాన్ని కలిగిస్తున్న పదార్థం నీళ్ళలోకి గానీ, గాలిలోకి గానీ ప్రవేశించిందని కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు గమనించి దానిని తొలగించడానికి గానీ దాని వల్ల జరిగే హానిని నివారించడానికి గానీ ఫలాన తక్షణ చర్య తీసుకొమ్మని ఫ్యాక్టరీ యజమానికి ఆదేశం ఇచ్చినట్టయితే దానిని పాటించని యజమానికి కూడ ఆరు సంవత్సరాల జైలు శిక్ష వేయవచ్చు. కాలుష్య నివారణ బోర్డు వేసిన దావా మేరకు కోర్టు ఏదైనా ఆదేశం జారీచేస్తే ఆ ఆదేశాన్ని అమలు చేయని ఫ్యాక్టరీ యజమానికి కూడ ఆరు సంవత్సరాల దాకా జైలు శిక్ష వేయవచ్చు.

చిన్న నేరాలకు కూడా ఈ చట్టాలు శిక్షలు పెట్టాయి. కాలుష్య నివారణ బోర్డు అడిగిన సమాచారం ఇవ్వకపోతే దానికి 3నెలల జైలు శిక్ష వేయొచ్చు. కాలుష్యాన్ని మదింపు వేయడం కోసం బోర్డు నెలకొల్పిన పరికరాలను తొలగించినా పాడు చేసినా 3 నెలలుజైలు శిక్ష వేయొచ్చు. గాలి లోకి గానీ,నీటి లోకి గానీ ఒక ఫ్యాక్టరీ వదులుతున్న వ్యర్థ పదార్థాలను నిలుపుదల చేయడానికి గానీ కాలుష్య నివారణ బోర్డు ఇచ్చిన ఆదేశాన్ని పాటించకపోయినా, కాలుష్య నివారణ బోర్డు నెలకొల్పమన్న కాలుష్య నివారణ యంత్రాన్ని లేక సాంకేతిక ప్రక్రియను నెలకొల్పకున్నాకూడ 3 నెలల జైలు శిక్ష వేయవచ్చు.

ఇక్కడ జాగ్రత్తగా గమనించవలసిన విషయం ఒకటి వుంది. కాలుష్యం కలిగించడం దానంతటది నేరం కాదు. మీ యింటి పక్కనున్న ఫ్యాక్టరీ నుండి ధూళి లేక రసాయన పదార్థాలు బయటి కొచ్చి మీ ఆరోగ్యాన్నీ, మీరు లేక మీ పశువులు తాగే నీటినీ పాడుచేస్తున్నాయనుకోండి. దానికి మీరు వెంటనే ఆ ఫ్యాక్టరీ యజమానిని జైలులో పెట్టించ గలరనుకుంటే పొరబాటే. అది దానంతటదే శిక్షార్హమైన నేరం కాదు.

ఆ కాలుష్యాన్ని నివారించడానికి సంబంధించి కాలుష్య నివారణ బోర్డు తనకు

అధికారమున్న మేరకు జారీ చేసిన ఆదేశాన్ని అతిక్రమించినా, లేక కాలుష్యనివారణ బోర్డు నిర్దేశించిన ప్రమాణాలకు మించి కాలుష్యం కలిగిస్తున్నానని తెలిసీ కలిగించినా, లేక కాలుష్యనివారణ బోర్డు అనుమతి లేకుండ ఫ్యాక్టరీ నడిపినా, కాలుష్య నివారణ బోర్డుకు వుండే అధికారాలకు సహకరించకపోయినా లేక ఆటంకం కలిగించినా, అది నేరం అవుతుంది.

ఈ నేరాలలో మళ్లీ రెండురకాలు. పెద్ద నేరానికి 6 సంవత్సరాల దాక శిక్ష వేయొచ్చు గానీ చిన్న దానికి ఆ శిక్ష 3 నెలలే. ఈ చిన్న దే నిత్యం జరుగుతుంటుంది. కాలుష్య నివారణ బోర్డు ఇమ్మన్న సమాచారం ఇవ్వకపోవడం, వారిని మోసం చేయడం, బోర్డు కాలుష్యనివారణ గురించి ఇచ్చిన సాధారణ ఆదేశాలను (కాలుష్య నివారణ యంత్రాన్ని నెలకొల్పమని, పొగ గొట్టం ఎత్తు పెంచమనీ, వ్యర్థ పదార్థాల్ని బయటికి తీసుకుపోయే కాలవ వెడల్పు పెంచమనీ లేక దానిని భూగర్భంలో నిర్మించమని వగైరా) పాటించకపోవడం, నిత్యం జరిగే విషయాలు. అయితే ఫలాన వ్యర్థ పదార్థాన్ని పర్యావరణం నుండి తొలగించడానికి తక్షణం ఫలాన చర్య తీసుకొమ్మని కాలుష్య నివారణ బోర్డు ఆదేశం ఇస్తే దానిని పాటించక పోతే సీరియస్ నేరం అవుతుంది. కాలుష్య నివారణ బోర్డు అనుమతి లేకుండ ఫ్యాక్టరీ నెలకొల్పినా, అది ఉపసంహరించబడిన తరువాత కూడ ఉత్పత్తి కొనసాగించినా కూడ సీరియస్ నేరం అవుతుంది. దీనికి 6 సంవత్సరాల దాకా జైలు శిక్ష వేయవచ్చు.

అయితే శిక్ష తక్కువా ఎక్కువా అన్న సంగతి అటుంచి, ఈ నేరాల గురించి కోర్టును కదిలించే అవకాశం కూడ బాధితులకే కాక కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకే ఇవ్వబడింది. కాలుష్యానికి సంబంధించిన ప్రమాణాలను బోర్డు నిర్ణయిస్తుంది, వాటిని ఫ్యాక్టరీలు పాటిస్తున్నదీ లేనిదీ తానే పర్యవేక్షిస్తుంది, పాటించడానికి అవసరమైన ఆదేశాలు తానే జారీ చేస్తుంది, కాలుష్య సంబంధమైన నేరాలపైన కోర్టుకు తానే ఫిర్యాదు చేస్తుంది.

దొంగతనం లాగ, హత్యలాగ ఇవి 'కాగ్నైజబుల్' నేరాలెందుకు కాకూడదు? ఇవి కచ్చితంగా వాటికంటే ఎక్కువ హాని చేస్తాయి. కాలుష్యం కొన్ని వందల, ఒక్కొక్కసారి కొన్ని వేల ప్రాణాలకు అపాయం కలిగిస్తుంది. జీవనాన్నీ జీవితాన్నీ ధ్వంసం చేస్తుంది. కాలుష్యానికి సంబంధించిన ప్రమాణాలను నిర్దేశించే అధికారం కాలుష్య నివారణ బోర్డు వంటి సాంకేతిక సామర్థ్యం గల సంస్థకు ఇస్తే తప్పులేదు. వాటి అమలుకు సంబంధించిన ఆదేశాలు ఎప్పటికప్పుడు ఇచ్చే అధికారం బోర్డు చేతిలో పెట్టడం కూడ సబబే. ప్రజలందరికీ ఆ అధికారం వుండడం సాధ్యం కాదు. కానీ ఒకసారి ప్రమాణాలు నిర్ణయించిన తరువాత, వాటి అమలు గురించి ఆదేశాలు జారీ చేసే అధికారం ఒక వ్యవస్థకు ఇచ్చిన తరువాత, వీటిని అతిక్రమిస్తే వెంటనే పోలీసులు రంగంలోకి దిగి కేసు పెట్టేటట్టు చట్టమెందుకు చేయకూడదు?

చేయలేదు. దానిని నాన్- కాగ్నైజబుల్ నేరం చేసారు. అంటే కోర్టుకు తగిన రీతిలో ఫిర్యాదు చేసిన మీదటే ఆ నేరం పైన పరిశోధన చేపట్టబడుతుంది. ఫిర్యాదు చేసే అధికారం

కూడ ప్రధానంగా కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకే ఇవ్వబడింది.

'ప్రధానంగా' అని ఎందుకంటున్నామంటే, బాధితులు కూడ ఫిర్యాదు చేయవచ్చును. అయితే నియంత్రణ బోర్డుకు రెండు నెలల ముందే చెప్పి (రెండు నెలల నోటీస్ ఇచ్చి) ఫిర్యాదు చేయవచ్చు.

అయినప్పటికీ కేసు పెట్టి దోషులైన ఫ్యాక్టరీ యజమానులను జైలుకు పంపించవచ్చుకదా అనుకుంటే పొరబాటే. ఉదాహరణకు మీ యింటి పక్కన ఉన్న ఫ్యాక్టరీ తూము నుండి రసాయన పదార్థాలు బయటి కొచ్చి మీ ఇంటి బావినీటిని కలుషితం చేస్తున్నాయనుకోండి. దాని వల్ల మీకూ మీ పిల్లలకూ రోగాలొచ్చి చాలా నష్టపోయారనుకోండి. ఆ ఫ్యాక్టరీ యజమానికి శిక్ష వేయించడం కోసం మీరు ఫిర్యాదు చేయదలచుకుంటే ఆ ఉద్దేశ్యాన్ని కాలుష్య నివారణ బోర్డుకు తెలియజేసి , రెండు నెలల తరువాత కోర్టులో కేసు వేయాలి. అప్పుడు సాక్ష్యాలు ప్రవేశపెట్టాలి. కానీ మీ నోటీస్ సంగతి తెలిసిన ఆ ఫ్యాక్టరీ యజమాని జాగ్రత్తలు తీసుకొని ఆ రెండునెలలలో రసాయన పదార్థాలేవీ బయటికి రాకుండ (కనీసం మీరున్న వైపు రాకుండా) చూసుకుంటాడు. అప్పుడు మీకు ప్రవేశ పెట్టడానికి సాక్షమేముంటుంది?

ఇవాళ్టి బావినీటి 'సాంపిల్' భద్రపరిచి అప్పుడు సాక్ష్యంగా ప్రవేశపెట్టవచ్చు కదా? కానీ అది ఆ బావిదే అన్న రుజువు కావాలి. ఈ రెండు చట్టాలూ కాలుష్యనియంత్రణ బోర్డుకే అధికారికంగా సాంపిల్స్ తీసుకునే హక్కు ఇచ్చాయి. బోర్డుతో ఫ్యాక్టరీ యాజమాన్యం తప్పనిసరిగా సహకరించాలని చెప్పాయి. సాంపిల్ తీసుకునే పద్ధతిని వివరంగా నిర్దేశించాయి. బోర్డు సేకరించిన సాంపిల్‌ను గుర్తింపు పొందిన ప్రయోగశాలలు పరీక్ష చేయాలని చెప్పాయి. మనం సాంపిల్ సేకరించడానికి ఫ్యాక్టరీ యజమాన్యం సహకరించదు. సహకరించమని చెప్పే హక్కు మనకు లేదు. యాజమాన్యం సహకారం లేకుండ చట్టం నిర్దేశించిన పద్ధతిలో సాంపిల్-సేకరించడం అసాధ్యం. ఈ సహకారం మన యింటి బావి నుండి సేకరించే నీటి సాంపిల్‌కు అవసరం కాదు. కానీ అది ఫ్యాక్టరీ నుండి వచ్చిన కాలుష్యమేనని రుజువు చేయడానికి ఆ ఫ్యాక్టరీ తూములలో ప్రవహించే ద్రవ పదార్థం నుండి కూడ సాంపిల్ సేకరించవలసి వుంటుంది. దానికి యాజమాన్యం సహకారం కావాలి. ఆ సహకారం లేకుండ మన పాటికి మనం ఒక సాంపిల్ సేకరించి, గుర్తింపు పొందిన ప్రయోగశాలలో దానిని పరీక్ష చేయించి పెట్టినా అది ఆ ఫ్యాక్టరీ తూములోనిదే అని కోర్టులో రుజువు చేయడం కష్టం.

మొత్తం మీద కాలుష్య బాధితులకు కాలుష్యం కలిగించే సంస్థ యాజమాన్యాన్ని క్రిమినల్ కేసు పెట్టి కోర్టుకు లాగే అవకాశం చాలా తక్కువేనని చెప్పాలి. కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు రెండు నెలల నోటీసు ఇచ్చి కేసు పెట్టొచ్చుననడంలో ఉద్దేశ్యం బహుశా ఆ విధంగానయినా బోర్డు కదిలి ఆ సంస్థ యాజమాన్యాన్ని నిరోధిస్తుందన్న ఆశ కావచ్చు.

చట్టానికున్న ఈ వైఖరి వెనక ఒక ఆలోచన వుంది. పరిశ్రమలు దేశ ఆర్థిక ప్రగతికి అవసరం.

వాటి వల్ల కాలుష్యం వస్తే రావచ్చు. దాని వల్ల నష్టం జరిగితే జరగవచ్చు. దానిని నివారించవలసిందే. ఎవ్వరూ కాదనరు. కానీ పారిశ్రామిక సంస్థల యజమాన్లను 'చీటికీ మాటికీ' కోర్టుకు లాగడం మంచిది కాదు. కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు వంటి 'బాధ్యతాయుతమైన' సంస్థ చేతిలో ఆ అధికారం పెడితే ప్రతీ దానికీ కేసుపెట్టి జైలులో పెట్టించే ప్రయత్నం చేయకుండ కాలుష్యాన్ని మాన్పించే ప్రయత్నం మీద ఎక్కువ దృష్టిపెడుతుంది.

దొంగలను ప్రతీ దొంగతనానికీ శిక్షించనవసరం లేదనీ దొంగతనాలు మాన్పించడం మీద దృష్టిపెడితే చాలుననీ అంటే ఎవరూ ఒప్పుకోరు. 'చేసినదంతా చేసేసి ఇప్పుడు మానుకుంటానంటే క్షమించవలసిందేనా? చేసిన దానికి శిక్షపడవలసిందే' నంటారు. కానీ ఘరానా వ్యక్తులు పాల్పడే పన్నుల ఎగవేత, కాలుష్యం వంటి నేరాల విషయంలో చట్టానిదీ సమాజానిదీ కూడ ఇదే వైఖరి.

కాలుష్యం కలుగజేస్తూ, చెప్పినా మానుకోని యాజమాన్యం మీద కోర్టులో దావా వేసి ఇంజంక్షన్ తీసుకునే హక్కు కూడ ఈ చట్టాలు కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు ఇచ్చాయని చెప్పాము. ఆ హక్కు (ఈ చట్టాలలో) బాధితులకు లేదు. కాలుష్య నివారణ విషయంలో సకల బాధ్యతా కాలుష్యనియంత్రణ బోర్డు పైననే ఈ చట్టాలు పెట్టాయి. ఆ క్రమంలో మనకు న్యాయం కోసం కోర్టులలో చొరవ తీసుకునే హక్కు లేకుండ చేసాయి.

అయితే పాత చట్టాలలో ఈ హక్కు కొంత మేరకు ఉంది. ఉదాహరణకు ఎవరైనా మానవ హక్కులకు భంగం కలిగించినా, లేదా మనకు హానికరమైన విధంగా ప్రవర్తించినా , వారిని అదుపు చేయడానికి సివిల్ కోర్టులో దావా వేసి ఇంజంక్షన్ కోరే హక్కు సివిల్ చట్టాలలో ఉంది. అట్లాగే, ఏదయినా వ్యాపారం గానీ, వ్యవహారం గానీ ప్రజల ఆరోగ్యానికీ సౌఖ్యానికీ హానికరంగా లేక నష్టకరంగా నిర్వహించబడుతున్నదన్న ఫిర్యాదు జిల్లా మేజిస్ట్రేట్ అయిన కలెక్టర్‌కు గానీ (సబ్ డివిజనల్ మేజిస్ట్రేట్ అయిన ఆర్.డి. ఓకు గానీ మండల ఎగ్జిక్యూటివ్ మేజిస్ట్రేట్ అయిన ఎంఆర్ఓకు గానీ) అందితే, ఆ అధికారి దాని పైన విచారణ జరిపి ఆ వ్యవహారాన్ని లేక వ్యాపారాన్ని తగిన రీతిలో సవరించుకొమ్మని దాని నిర్వాహకులకు ఆదేశం జారీ చేయ వచ్చుననీ, దానిని వాళ్లు పాటించని పక్షంలో ఆ వ్యవహారాన్ని లేక వ్యాపారాన్ని నిషేధించ వచ్చుననీ సిఆర్‌పిసి సెక్షన్ 133 అంటుంది.

ఇవి పాత చట్టాలు. ప్రత్యేకించి పారిశ్రామిక కాలుష్యం కోసం ఉద్దేశించబడినవి కావుగానీ దానిని ఎదుర్కొనడానికి ఉపయోగపడతాయి. కొత్త చట్టాలు పౌరులకున్న ఈ హక్కులను పెంచవలసింది పోయి కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డును రూపకల్పన చేసి పౌరుల హక్కులు దానికి అప్పగించాయి. బోర్డు వల్ల ఉన్న ఇతర ప్రయోజనాలను మేము కాదనడం లేదు. ఫ్యాక్టరీ నెలకొల్పడానికి ముందు పర్యావరణం దృష్ట్యా పరిశీలన జరిపి అనుమతి ఇవ్వడం, లేదా

నిరాకరించడం, మధ్య మధ్యలో అధికారికంగా కాలుష్య సంబంధమైన పరీక్షలు నిర్వహించి అదుపులో ఉన్నదీ లేనిదీ తేల్చడం, లేనట్లయితే తగిన ఆదేశాలు జారీ చేయడం, మాట వినకపోతే ఫ్యాక్టరీకి ఇచ్చిన అనుమతిని ఉపసంహరించడం, లేదా కోర్టులో దావా వేయడం - ఈ సాధారణ అధికారాలు గల బోర్డు ఒకటి ఉండడం మంచిదే. కాలుష్యానికి సంబంధించిన హేతుబద్ధమైన ప్రమాణాలు నిర్దేశించే నిపుణత కూడ ప్రజలందరికీ ఉండదు. దానికి కూడ ఇటువంటి సంస్థ ఉండడం మంచిదే. అయితే ఒక చేత్తో అది కల్పిస్తూ మరో చేత్తో కాలుష్య బాధితులయిన పౌరుల కుండవలసిన కోర్టులను కదిలించే హక్కును బోర్డుకు అప్పగించడం అభ్యంతరకరమైన విషయం. తమ హక్కుల పరిరక్షణ కోసం కోర్టును నేరుగా కదిలించే హక్కు ప్రజాస్వామ్యంలో పౌరులకు ఉండవలసిన ముఖ్యమైన హక్కులలో ఒకటి.

పోనీలే పాత చట్టాలున్నాయి కదా అనుకుంటే అవి ఇంక చె ల్లవని ఫ్యాక్టరీ యజమానులు వాదించే ప్రయత్నం చేసారు. నీటి కాలుష్యాన్ని గురించి, గాలి కాలుష్యాన్ని గురించి చట్టాలు చేసి కాలుష్య నివారణ కోసం ఒక కచ్చితమైన విభాగాన్ని రచించిన తరువాత సిపిసిలోని ఇంజంక్షన్ దావాలు, సిఆర్‌పిసి లోని సెక్షన్ 133 కింద జరిపే విచారణలు ఇంక చెల్లవని ఫ్యాక్టరీ యజమానులు వాదించారు. అదృష్టవశాత్తు కోర్టులు ఒప్పుకోలేదు. ఇవి రెండూ వేరు వేరు అధికారాలనీ దేని పాటికది చెల్లుతుందనీ మన రాష్ట్ర హైకోర్టు 1986 లోనే స్పష్టం చేసింది.

క్రిమినల్ కేసులు పెట్టడానికి కూడ కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు రెండునెలల నోటీసు ఇచ్చి కాచుకునే బదులు భారత శిక్షాస్మృతి కింద కేసులు పెట్టుకోవచ్చు.

ప్రాణానికి హాని కలిగించే రోగం వ్యాపించడానికి కారణమయిన పని చేస్తే అది నేరమని భారత శిక్షా స్మృతి (ఐపిసి) సెక్షన్ 269 అంటుంది. దీనికి శిక్ష 6 నెలల ఖైదు.

ప్రజలు ఉపయోగించే నీటి వనరులను కలుషితం చేసి మనుషుల వాడకానికి పనికి రాకుండ చేయడం నేరమని సెక్షన్ 277 అంటుంది. దీనికి శిక్ష 3 నెలల ఖైదు.

కలుషిత పదార్థాలు నీటిలో కలవడం వల్ల ఆ నీరు విషప్రాయంగా మారిపోయి దానిని తాగడం వల్ల ఒకరి ప్రాణం పోయిందనుకోండి. ఇది 'అజాగ్రత్తగా ప్రవర్తించడం ద్వారా ప్రాణం తీసిన' ఘటన అవుతుంది. అంటే ఐపిసి సెక్షన్ 304- ఎ కింద నేరం అవుతుంది..

ఈ చట్టాల కింద, కాలుష్యం కలిగించే ఫ్యాక్టరీ యజమానుల పైన కేసులు పెట్టడానికి మనం ఎవరికీ నోటీసు ఇయ్యనవసరం లేదు. నేరుగా కేసు పెట్టొచ్చు. అయితే కొత్త చట్టాలు, ప్రత్యేకించి పారిశ్రామిక కాలుష్యానికి వర్తించే చట్టాలు చేసినప్పుడు ఈ పాత చట్టాల కంటే ఎక్కువ హక్కులు, ఎక్కువ అవకాశాలు మనకు కల్పిస్తాయని ఆశిస్తాం. తిరిగి మళ్ళీ పాత చట్టాల దగ్గరికే పోయి 'పోనీలే ఇవి ఉన్నాయి కదా' అని సంతృప్తి చెందే పరిస్థితి మిగులుస్తాయని అనుకోము.

అంతే కాకుండ ఐపిసిలోని పై సెక్షన్‌లలో శిక్షలు చాలా తక్కువ. కోట్ల రూపాయల

పెట్టుబడి పెట్టి లాభాల వేటలో కాలుష్యనియంత్రణను పట్టించుకోకుండ చుట్టూ ఉన్న ప్రజల జీవితాలకూ జీవనానికీ హాని కలిగించే వాళ్లను శిక్షించడం కోసం ఉద్దేశించిన చట్టాలు కావవి. ఈ ఆధునిక నేరాలకు ఆధునిక చట్టాలు కావాలి. గట్టిశిక్ష వేసే చట్టాలు కావాలి.

శిక్షల విషయంలో చట్టాలలో ఉండే పరిస్థితికీ,పర్యావరణం పట్ల సుప్రీంకోర్టు వ్యక్తం చేసిన అభిప్రాయాలకూ పొంతన లేదు. పరిశుభ్రమైన పర్యావరణం జీవించే హక్కులో భాగమని సుప్రీంకోర్టు అనింది. జీవించే హక్కు అంటే భారత రాజ్యాంగంలోని ప్రాథమిక హక్కయిన ఆర్టికల్ 21. పరిశుభ్రమైన పర్యావరణం ఒక ప్రాథమిక హక్కని సుప్రీంకోర్టు గుర్తించిందని దీని అర్థం. ఆ ప్రాథమిక హక్కును అతిక్రమిస్తే, అతిక్రమించి ప్రాణానికీ జీవితానికీ హాని కలిగిస్తే దానికి 3 నెలలూ 6 నెలలూ జైలుశిక్ష ఉండడం సబబేనా? దాని గురించి బాధితులు కోర్టును కదిలించజాలరనీ వారి తరఫున కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు కదిలించాలనీ అనడం సబబా?

సుభాష్ కుమార్ వర్సస్ స్టేట్ ఆఫ్ బీహార్ (AIR 1991 SC 420) లో మొట్టమొదటి సారి సుప్రీంకోర్టు నిర్ద్వంద్వంగా పరిశుభ్రమైన పర్యావరణం జీవించే హక్కులో భాగమేననీ, కాబట్టి అది ఆర్టికల్ 21 లోని ప్రాథమిక హక్కులో భాగమనీ ప్రకటించింది. ఈ గుర్తింపు ఎప్పుడయితే వచ్చిందో దానితోబాటు ఈ ప్రాథమిక హక్కును అతిక్రమించే ఫ్యాక్టరీ యజమాన్లకు తగిన శిక్షలు నిర్దేశించాలి, వారిని శిక్షింపచేయడానికి కోర్టులను కదిలించే హక్కు బాధితులకు నిరాటంకంగా కలిగించాలి.

దాని బదులు పై రెండు చట్టాలకూ ఉండేది ఉదాసీన వైఖరి. ఈ చట్టాలలో కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు కొన్ని ఉపయోగకరమైన అధికారాలు ఉన్న మాట వాస్తవమే. బోర్డు కాలుష్యానికి ప్రమాణాలు నిర్దేశిస్తుంది. దాని కోసం పరిశోధనలు జరిపిస్తుంది. అవి అమలవుతున్నాయా లేదా అని తెలుసుకోవడం కోసం బోర్డు ఎప్పుడయినా సరే ఫ్యాక్టరీకి పోయి పరిశీలన చేయవచ్చు. సాంపిల్స్ సేకరించవచ్చు. ఈ పరిశీలనకు యాజమాన్యం సహకరించ వలసిందే. సహకరించకపోతే అది నేరం. అంతే కాక సహకరించకపోతే ఆ విషయాన్ని బోర్డు ప్రతినిధి నమోదు చేసి తన పరిశీలన (ఉదాహరణకు సాంపిల్ సేకరణ) కొనసాగించ వచ్చు. కాలుష్యం చట్టపరమైన ప్రమాణాలకు లోబడి ఉండేటట్టు చూడడానికి బోర్డు ఫ్యాక్టరీ యాజమాన్యానికి తగిన ఆదేశాలు జారీ చేయవచ్చు. ఆ ఆదేశాలు అమలు చేయవలసి ఉన్నా, నిర్మాణం చేపట్టవలసి ఉన్నా యాజమాన్యం అమలు చేయవలసిందే. బోర్డు ఆదేశించింది ఒక నిర్మాణమైతే (ఉదా. గోడ లేక తూము) యాజమాన్యం ఆ పని చేయకపోతే వాళ్లు చేసేంత వరకు ఆగకుండ బోర్డే ఆ నిర్మాణం చేపట్టి ఆ తరువాత దానికయ్యే ఖర్చు వారి నుండి రాబట్టుకోవచ్చు.

ఇదంతా బాగానే వుంది గానీ ఈ అధికారాలు ఏ విధంగా అమలవుతాయనేది బోర్డు వైఖరిని బట్టి ఉంటుంది. ఇప్పటి దాకా కనిపిస్తున్న వైఖరి పెట్టుబడిదార్ల పట్ల చాలా 'ఉదారంగా' ఉండే

వైఖరి.చట్టం ప్రభుత్వానికి కొన్ని ప్రాంతాలను మొత్తంగా నీటి (కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ) చట్టం పరిధి నుండి మినహాయించే అవకాశం ఇస్తుంది (సెక్షన్ 19). గాలి (కాలుష్య నివారణ,నియంత్రణ) చట్టమైతే ప్రకటిత ప్రాంతాలకు మాత్రమే వర్తిస్తుంది. ఇక బోర్డు ఏం చేస్తుందంటే, కాలుష్య నివారణ యంత్రాలను ప్రవేశ పెట్టమని యాజమాన్యానికి ఆదేశం ఇచ్చినప్పుడు వాళ్ళ దానికి డబ్బులు లేవనీ టైం కావాలనీ అడిగితే ఎంత అడిగితే అంత ఇస్తుంది. ఈ లోపల జరిగే కాలుష్యం జరుగుతూనే ఉంటుంది. ఆదేశాన్ని అమలు చేయడం కోసం బోర్డు అధికారికంగా ఇచ్చిన గడువు లోపల జరిగే కాలుష్యం నేరం కిందికి రాదని ఈ చట్టాలు అంటాయి. చట్టానికీ బోర్డుకూ కూడ ఉన్న వైఖరి ఏమిటంటే ఉత్పత్తి ముఖ్యం, ఫ్యాక్టరీ నడవడం ముఖ్యం. కాలుష్య నియంత్రణ దానికి లోబడి జరగాలి. చీటికీ మాటికీ ఫ్యాక్టరీలు మూసేయకూడదు. యజమాన్లను జైలుకు పంపించకూడదు. ఈ వైఖరి చట్టమన్నా ప్రజల ఆరోగ్యమన్నా ఖాతరు లేని యజమాన్లకు తమ బాధ్యత తప్పించుకోవడానికి చాలా అవకాశం ఇస్తుంది.

కాలుష్యం కలిగించే యాజమాన్యాల పైన కోర్టులో కేసులు వేసే అధికారాన్ని ఈ చట్టాలు కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు చేతిలో పెట్టాయన్నాము. బోర్డులు ఎప్పుడో గాని కేసులు వేయవు. ఎక్కువ భాగం వాళ్లను బుజ్జగించి ,నచ్చజెప్పి మంచి చేసుకోవాలనేదే బోర్డు వైఖరి. ఈ లోపల ఎంతమంది ప్రాణాలకు ఎంత నష్టం జరిగినా ఫరవాలేదు. పొలాలూ నీళ్లూ గాలీ ఎంత నాశనం అయినా ఫరవాలేదు.

తప్పు చేస్తే శిక్ష పడుతుందన్న భయం ఉండాలనీ,అది లేకపోతే చట్టాలూ నియమాలూ అమలుకావనీ వేరే సందర్భాలలో అందరమూ గుర్తిస్తాము. కానీ ప్రాణాంతకమైన కాలుష్యానికి వచ్చేసరికి 'మాన్పించడం ముఖ్యం, శిక్షించడం కాదు' అనే వైఖరి వచ్చేస్తుంది. ఇదంతా దేశ అభివృద్ధి పేరిట, ఉత్పత్తిని కాపాడే పేరిట. పేదలు చేసే దొంగతనాల విషయంలో లేని ఔదార్యం ధనవంతులు చేసే ఈ నేరాల విషయంలో ఉండడం విచిత్రమైన విషయం.

ఈ వైఖరే కాక అవినీతికూడ ఒక సమస్యే. పెట్టుబడిదార్లకు కాలుష్యనివారణ చర్యలు చేపట్టడం కంటే కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు అధికారుల చేతులు తడిపి తప్పించుకోవడం చాలా చవక అయిన విషయం. మొత్తంగా చట్టం నుండి తప్పించక పోయినా కొంత ఉదారంగా చూసీచూడనట్టు పోయే వైఖరి అనుసరిస్తే చాలు. వాళ్ల అవసరాలు తీరిపోతాయి. అందువల్ల చట్టం అధికారం కల్పించే ఇన్స్పెక్షన్‌లు బోర్డు అధికారులు ఎప్పుడో తప్ప చేయరు. చేసినా నిష్పాక్షికంగా, స్వతంత్రంగా చేయరు. 'కంపెనీ గెస్ట్ హౌస్‌లో కూర్చొని డిన్నర్ చేసి రిపోర్టు అక్కడే రాసుకొని పోతారు' అని బాధితులు చెప్పేది పూర్తిగా అతిశయోక్తి అనలేము.

కాలుష్య బోర్డుల వ్యవహారం ఈ విధంగా వుండగా,1986 లో కేంద్ర పార్లమెంటు మరొక చట్టం చేసింది. దీని పేరు పర్యావరణ (పరిరక్షణ) చట్టం. 1974, 81 చట్టాలకూ దీనికీ రెండు

ప్రధానమైన తేడాలున్నాయి.

1. పాత వాటిలో ఒకటి నీటి కాలుష్యానికీ ఒకటి గాలి కాలుష్యానికీ సంబంధించినవి. కొత్త చట్టం ఏ కాలుష్యం అన్న దానితో నిమిత్తం లేకుండ అన్నిటికీ వర్తిస్తుంది. కాలుష్య నియంత్రణ అనే బదులు పర్యావరణ పరిరక్షణ అనడంలోనే మార్పు వుంది. పర్యావరణం అంటే గాలీ నీరూ మాత్రమే కాదు. 'గాలి,నీరు, భూమి, వాటి మధ్య వుండే సంబంధాలు, వాటికీ మనుషులకూ మధ్య వుండే సంబంధాలు, వాటికీ అన్ని రకాల జీవులకూ మధ్య వుండే సంబంధాలు' అని ఈ చట్టం పర్యావరణాన్ని నిర్వచిస్తుంది.

2. ఈ చట్టం కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుల గురించి మాట్లాడదు. 1974,81 చట్టాలు కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు చేతిలో పెట్టే అధికారాలను ఈ చట్టం కేంద్ర ప్రభుత్వం చేతిలోనే నేరుగా పెడుతుంది.

పర్యావరణం బాగుండడానికి అవసరమైన ప్రమాణాలను నిర్దేశించడం, పర్యావరణ కాలుష్యానికి ప్రమాణాలను నిర్దేశించడం, అంటే కాలుష్య పదార్థం ఎంత మోతాదు కంటె ఎక్కువ ఉండడానికి వీలు లేదో నిర్దేశించడం, కొన్ని ప్రకటిత పరిశ్రమలను లేక ఉత్పాదన క్రియలను నిర్దిష్ట ప్రాంతాలలో నిషేధించడం వివిధ రాష్ట్రాల ప్రభుత్వాలు చేపట్టే కాలుష్య నివారణ కార్యక్రమాలను సమన్వయ పరచడం, జాతీయ స్థాయిలో పర్యావరణ కాలుష్య నివారణ కోసం, నియంత్రణ కోసం కార్యక్రమాన్ని రూపొందించడం మొదలయినవి ఈ చట్టం కింద కేంద్ర ప్రభుత్వం బాధ్యతలు . కేంద్రప్రభుత్వం నిర్దేశించి షెడ్యూల్‌లో ప్రకటించిన కాలుష్య ప్రమాణాలకు విరుద్ధంగా ఎవ్వరూ ఏ పరిశ్రమను గానీ ఉత్పాదన క్రియను గానీ నడపడానికి వీలు లేదని సెక్షన్ 7 అంటుంది. కేంద్రప్రభుత్వం ఇందునిమిత్తం నియమించిన అధికారి ఏ పరిశ్రమనైనా ఎప్పుడయినా పరిశీలించవచ్చుననీ,. సాంపిల్ తీసుకోవచ్చుననీ, అక్కడే పరీక్షలు నిర్వహించవచ్చుననీ, దీనికి ఆ సంస్థ యాజమాన్యం తప్పక సహకరించాలనీ, సహకరించక పోవడం నేరమనీ సెక్షన్ 10 అంటుంది.

కేంద్ర ప్రభుత్వం నిర్దేశించిన కాలుష్య ప్రమాణాలకు వ్యతిరేకంగా ఎవరయినా ఉత్పాదన క్రియను నిర్వహిస్తే ఏమవుతుంది? అంటే చట్టం అనుమతించిన దానికంటే ఎక్కువ మోతాదులో అభ్యంతరకరమైన వ్యర్థ పదార్థాలను పర్యావరణంలోకి విడిచిపెడితే ఏమవుతుంది? 1974, 81 చట్టాల లాగ 3 నెలల శిక్షకాక ఈ చట్టం 5 సంవత్సరాల జైలు శిక్ష పెట్టింది.

అయితే ఈ చట్టంలో కూడ బాధితులకు నేరుగా కేసు పెట్టే హక్కు లేదు. కేంద్ర ప్రభుత్వం కేసు పెట్టాలి. లేదా బాధితులు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి 2 నెలల నోటీస్ ఇచ్చి, ఆ తరువాత కేసు పెట్టాలి. అంటే ఈవిషయంలో పాత పరిస్థితే కొనసాగుతుంది. కాలుష్యం సృష్టించి జీవనాన్నీ జీవితాన్నీ ప్రమాదానికి గురి చేసే వారిపైన చట్టపరమైన చర్య తీసుకునే చొరవ కేంద్రప్రభుత్వం

పైన ఉంటుంది. కేంద్ర ప్రభుత్వం కదలకపోతే బాధితులు నేరుగా చట్టాన్ని కదిలించలేరు. రెండు నెలల నోటీసిచ్చి కదిలించాలి. అందులో ఉన్న సమస్యలు పైన వివరించాము..

ఈ కొత్త చట్టం వచ్చిందంటే అర్థం కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డులకు కాలం చెల్లిందని కాదు. దేని పాటికది అన్ని చట్టాలూ పని చేస్తాయి. ఇప్పుడు మనం కాలుష్యాన్ని నివారించడానికి సివిల్ దావాలు సిపిసి కింద వేసుకోవచ్చు. సిఆర్‌పిసి సెక్షన్ 133 కింద విచారణ జరిపి చర్య తీసుకొమ్మని జిల్లా కలెక్టర్ దగ్గరో ఆర్‌డివో దగ్గరో పిటిషన్ వేసుకోవచ్చు. ఐపిసి సెక్షన్లకింద క్రిమినల్ కేసులు పెట్టవచ్చు. నీటి (కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ) చట్టం (1974) కిందగానీ గాలి (కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ) చట్టం (1981) కింద గానీ కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు అర్జీ పెట్టుకోవచ్చు. లేదా పర్యావరణ (పరిరక్షణ) చట్టం (1986) కింద కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అర్జీ పెట్టుకోవచ్చు.

ఎన్ని చేసినా కాలుష్యం కలిగించే చర్యలను ఏదో ఒక రకంగా నచ్చ చెప్పి మాన్పించవలసిన తప్పిదాలుగా కాక నేరాలుగా చూసే వైఖరి ప్రభుత్వానికీ , కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డుకు, ఆమాట కొస్తే కోర్టులకూ లేనంత కాలం ప్రయోజనం అంతంత మాత్రంగానే ఉంటుంది. ప్రభుత్వానికి ఉండే ఈ వైఖరే పైచట్టాలలోని పరిమితులలో కూడ కనిపిస్తుంది.

II. సిమెంటు కాలుష్యం

సిమెంటు పరిశ్రమ బాగా అభివృద్ధి చెందిన రాష్ట్రాలలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఒకటి. నల్గొండ - కృష్ణ- గుంటూరు జిల్లాలు కలిసే ప్రాంతం సిమెంటు ఉత్పత్తికి ప్రధాన కేంద్రం కాగా, కడప-కర్నూలు- అనంతపురం జిల్లా సరిహద్దులు కలిసే ప్రాంతం కూడ రాబోయే రోజులలో సిమెంట్ ఉత్పత్తికి ఒక ముఖ్య కేంద్రంగా అభివృద్ధి చెందే సూచనలున్నాయి. ఇవి కాక ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో కూడ ఇప్పుడున్న మూడు ఫాక్టరీలే కాక ఇంకా ఫ్యాక్టరీలు నెలకొల్పే అవకాశం వుంది. రంగారెడ్డి జిల్లాలోని తాండూరు ప్రాంతం మరొక కేంద్రం.

సిమెంటు ఆధునిక పట్టణ నాగరిక అభివృద్ధిలో కీలకమైన పాత్ర నిర్వహించిందనటంలో సందేహం లేదు. అటువంటి పరిశ్రమ మన రాష్ట్రంలో అభివృద్ధి చెందడం సంతోషించదగ్గ విషయమే. సిమెంటు ఉత్పత్తిలో ప్రధాన ముడిసరుకు అయిన సున్నపురాయి (లైమ్‌స్టోన్) తెలంగాణలోను రాయల సీమలోను కోస్తా జిల్లాలోని పల్నాడు వంటి మెట్ట ప్రాంతాలలోనూ బాగా దొరుకుతుంది. కాబట్టి ఈ పరిశ్రమ ఇంకా విస్తరించగలదు.

బాగానే వుంది.

కానీ దీనికి సంతోషించే ముందు ఇప్పటికి దాదాపు 20 సంవత్సరాలుగా అభివృద్ధి చెందుతూ ఉన్న సిమెంటు పరిశ్రమ వల్ల వచ్చిన కాలుష్య సంబంధమైన సమస్యలను, వాటి వల్ల నష్టపోయిన రైతాంగం వెతలను కొంచెం తెలుసుకుంటే మంచిది.

మామూలుగా పరిశ్రమలు పట్టణ ప్రాంతంలో నెలకొల్పడానికే పెట్టుబడిదార్లు ఇష్టపడతారు. అయితే సిమెంటు పరిశ్రమ ఎక్కువగా గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ఉంది. ఎక్కడ సున్నపురాయి దొరికితే అక్కడే క్వారీ లీజుకు తీసుకొని పక్కనే ఫ్యాక్టరీ కట్టుకోవడమే చవక అవుతుంది కాబట్టి ఎక్కడెక్కడ సున్నపురాయి క్వారీలు ఉంటే అక్కడ సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు కనిపిస్తాయి. మాచర్ల, ఆదిలాబాదు, మంచిర్యాల, జగ్గయ్య పేట, యెర్రగుంట్లలలో ఉన్న సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలను మినహాయిస్తే మిగిలినవన్నీ గ్రామీణ ప్రాంతాలలోనే ఉన్నాయి. వాటి

క్వారీల దగ్గర గ్రామాలున్నాయి. పొలాలున్నాయి. ఫ్యాక్టరీ దగ్గర కూడ గ్రామాలున్నాయి,పొలాలున్నాయి. పశువులూ, మనుషులూ నీళ్లు తాగే వాగులున్నాయి, వంకలున్నాయి.

సిమెంటు కాలుష్యం ప్రధానంగా గాలి కాలుష్యం. పొగగొట్టం నుండి సున్నపురాయి ధూళి గాలిలోకి ప్రతీ గంటకూ కొన్ని టన్నుల మేరకు బయటికొస్తుంది (కాలుష్య నివారణ యంత్రం నెలకొల్పకపోతే). నేల పైన చాలా ఎత్తున ఉండే ఈ పొగ గొట్టాలు వెదజల్లే ఈ సన్నటి ధూళి కొన్ని కిలోమీటర్ల మేరకు గాలి వీచిన దిశగా కొట్టుకుపోయి చివరికి నేల మీదికి దిగుతుంది. చెట్ల ఆకుల మీద , పొలాలలోని మొక్కల మీద , నేలమీదున్న గడ్డి మీద నిలుస్తుంది. వాగులూ వంకలూ కుంటలూ ఉంటే వాటి మీద ఒక పల్చటి తెరలాగా కమ్ముకుంటుంది. ఇళ్లుంటే ఇళ్ల మీద పడుతుంది. మనుషులుంటే వాళ్లకు ఆపాదమస్తకం 'సిమెంట్ పౌడర్' పూస్తుంది.

గాలి కాలుష్య నివారణకు ఒక చట్టమంటూ రావడం 1981లోనే జరిగిందని చూసాము. అప్పటిదాకా ఏ ఫ్యాక్టరీ ఈ కాలుష్యాన్ని నివారించటానికి పెద్దగా ప్రయత్నమేమీ చేయలేదు. ఆ తరువాత చాలా ఫ్యాక్టరీలు ఈ ధూళిని నిలుపుదల చేసే యంత్రాలను ప్రవేశపెట్టాయి. కానీ పరిస్థితి ఇప్పటికీ పూర్తిగా మెరుగు కాలేదు.

సిమెంటు ధూళిని అదుపు చేసే యంత్ర పరికరాన్ని ఎలెక్ట్రో-స్టాటిక్ ప్రెసిపిటేటర్ (ఇఎస్‌పి) అంటారు. ఇది కరెంటుతో పని చేస్తుంది. ఫ్యాక్టరీ నుండి బయటికొచ్చే ధూళిలోని రేణువులను గొట్టాల నుండి బయటికి రాకుండ లోపలికి లాగుతుంది (ప్రెసిపిటేట్ చేస్తుంది). ఇది వ్యర్థ పదార్థం కాదు. సిమెంటు ముడిపదార్థమే ధూళి రూపంలో బయటికి పోతుంది కాబట్టి దానిని నిలువరించే ఏర్పాటు ముడిపదార్థాన్ని ఆదా చేస్తుంది. ఒక టన్ను ముడిపదార్థంలో 6 లేక 7 శాతం ధూళి రూపంలో వెళ్లిపోతుందనీ (10శాతం అని కొందరంటారు) దానిని పొగ గొట్టం నుండి బయటకు పోకుండ ఆపి తిరిగి ముడిపదార్థంలో కలిపే కాలుష్యనివారణ ప్రక్రియ కంపెనీకి కూడ ఉపయోగకరమైనదేనని సిమెంట్ కంపెనీల నిర్వాహకులు అంటారు. అంటే, ఇఎస్‌పి నెలకొల్పడం తమకు కూడ ప్రయోజనకరమే కాబట్టి తామూ ఇష్ట పూర్వకంగానే ఈ కాలుష్య నివారణ చర్య చేపడతామని అంటారు. ఇతర పరిశ్రమలలాగ బలవంతం చేయవలసిన అవసరం లేదంటారు.

ఇందులో ఉన్న ఒక సమస్య ఏమిటంటే ఒక ఇఎస్‌పి యూనిట్ నెలకొల్పడానికి (ప్రస్తుత ధరలలో) దాదాపు 2 కోట్లు ఖర్చు అవుతుంది. ఒక ఫ్యాక్టరీలో కాలుష్యం నివారించాలంటే మూడు నాలుగు ఇఎస్‌పిలు కూడ నెలకొల్పవలసి రావచ్చు. ఇప్పుడివి భారతదేశంలోనే తయారవుతున్నాయి కాబట్టి కొంత మెరుగు గానీ కొన్ని సంవత్సరాల కిందటి వరకు దిగుమతి చేసుకోవలసి వచ్చేది.

కాబట్టి కొత్తగా నెలకొల్పిన సిమెంట్ ఫ్యాక్టరీలలో సాధారణంగా ఇఎస్‌పి ఉండదు. ఒకవేళ

కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు నుండి అనుమతి పొందడం కోసం నెలకొల్పినా, రెండు కావలసిన చోట ఒకటి, నాలుగు కావలసిన చోట రెండు నెలకొల్పుతారు. కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డును ఈ విధంగా సంతృప్తి పరుస్తారు. ఇంకా ఇఎస్‌పిలు కావాలి కదా అని బోర్డు ఒకవేళ అడిగితే దానికి ఇప్పుడే చేతిలో పెట్టుబడి లేదనీ ఇంకా టైం కావాలనీ అడుగుతారు. బోర్డు ఉదారంగా టైం ఇస్తుంది. ఎందుకంటే ఉత్పాదన ముఖ్యం, సిమెంటు పరిశ్రమ పురోగమించడం ముఖ్యం. కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ తరువాత వస్తాయి. ఇది సిమెంటు కంపెనీల యజమానుల వైఖరే కాదు, కాలుష్యం నివారించడం కోసమే ఏర్పాటు చేసిన కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు వైఖరి కూడ.

ఉండవలసినన్ని ఇఎస్‌పిలు నెలకొల్పినా ధూళి కాలుష్యం తగ్గుతుందేమో గానీ పూర్తిగా పోదు. హాని కలిగించలేనంతగా కూడ తగ్గిపోదు. దీనికి కారణం తరువాత వివరిస్తాము.

ముందు సిమెంటు ధూళి వల్ల కలిగే నష్టాన్ని తెలుసుకుందాం. ఈ నష్టాన్ని బాధితుల నుండే తెలుసుకోవడం కోసం పౌరహక్కుల సంఘం ఆరు జిల్లాలోని 27 సిమెంటు ఫ్యాక్టరీల పరిసరాలలోని గ్రామాలు పర్యటించింది. ఈ జిల్లాలు నల్గొండ (13), గుంటూరు (4), కడప (3), అదిలాబాద్ (3), అనంతపురం (2), కృష్ణ (2)*. గ్రామ ప్రజలతోను ఫ్యాక్టరీ యాజమాన్యంతోను వివరంగా మాట్లాడింది. ప్రధాన సిమెంటు ఉత్పత్తి కేంద్రాలలో ఒక్క రంగారెడ్డి జిల్లా తాండూరు ప్రాంతాన్ని మాత్రం సందర్శించలేదు. అయినప్పటికీ ఈ 27 ఫ్యాక్టరీల గురించి సేకరించిన సమాచారం మొత్తంగా సిమెంటు కాలుష్యం సమస్యలను అర్థం చేసుకోవడానికి సరిపోతుందని సహేతుకంగానే మేము భావిస్తున్నాము.

ఈ పరిశీలనలో మాకు కనిపించిన చిత్రం ఇది:

సిమెంటు ధూళి వల్ల ప్రధానంగా పంటలకు చాలా నష్టం ఉంటుంది. ధూళి వచ్చి ఆకులపైన పడి వాటి పచ్చదనాన్ని కప్పేస్తుంది. పత్ర హరితానికీ సూర్యరశ్మికీ మధ్య జరగవలసిన కిరణజన్య సంయోగ క్రియకు ఆటంకం ఏర్పడుతుంది. దీని వల్ల ప్రత్యక్షంగానే పంట దిగుబడి దెబ్బతింటుంది.

పూత వచ్చి ఉంటే సిమెంటు ధూళి పూలలో పడడం వల్ల కూడ ఫలదీకరణ దెబ్బతింటుంది. పూత 'మాడిపోయి' రాలిపోవడం కూడ జరుగుతుంది. దీనివల్ల కూడ పంట దిగుబడి దెబ్బతింటుంది.

సిమెంటు ధూళి మొక్కల ఆకుల పైన పరచుకోవడం వల్ల సస్యరక్షణకు ఆటంకం ఏర్పడుతుందని నల్గొండ జిల్లా సాగర్ ఆయకట్టు ప్రాంత రైతుల ఫిర్యాదు. మొక్కలకు కొట్టిన పురుగుల మందు ఆకుల మీద వున్న సిమెంటుధూళిని కడగడానికి సరిపోతుంది. పురుగు ఏ హానీ లేకుండ తప్పించుకుంటుంది.

---

*ఆ ఫ్యాక్టరీల జాబితా, బాధిత గ్రామాల పేర్లు, అక్కడ పండించే పంటల వివరాలు అనుబంధంలో ఇచ్చాము.

మన రాష్ట్రమంతటిలోకీ సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు ఎక్కువ ఉండేది నల్గొండ జిల్లా మేళ్ళ చెరువు, మఠం పల్లి మండలాలలో. ఇది నాగార్జునసాగర్ ఎడమ కాలువ 'టైల్ - ఎండ్' ప్రాంతం. ఒకప్పుడు కరువు ప్రాంతంగా ఉన్న ఈ మండలాలు సాగర్ నీళ్ళు వచ్చిన తరువాత కొంతవరకు సస్యశ్యామలమయ్యాయి. కానీ 'టైల్- ఎండ్' ప్రాంతానికి ఉండే సమస్యలన్నీ ఎదుర్కొంటున్నాయి. అంతలో సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు వచ్చాయి. పంటల దిగుబడి బాగా తగ్గింది.

సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు రాకముందు ఈ గ్రామాలలో పొగాకు ఒక లాభసాటి పంటగా ఉండేది. అయితే సిమెంటు ధూళి వల్ల పొగాకుపంట ఎంతగా దెబ్బతినిందంటే ఇప్పుడు పొగాకు వేయడం పూర్తిగా మానేసారు. దీని వల్ల ఎంత ఆదాయం రైతులు కోల్పోయారో లెక్క పెట్టినవారు లేరు.

ప్రస్తుతం ఈ ఊర్లలో పత్తి, మిర్చి ప్రధానపంటలుగా వున్నాయి. సిమెంటు కాలుష్యం వల్ల ఇవి రెండూ బాగా దెబ్బతింటున్నాయి. దిగుబడి తగ్గిపోవడమే కాక, వచ్చిన పంట నాణ్యత కూడ తగ్గడం వల్ల మార్కెట్‌లో ధర మరింత తగ్గిపోతుంది.

దిగుబడి 25 శాతం నుండి 50 శాతం దాకా పడిపోయిందని రెండుమండలాల రైతులూ ఏకగ్రీవంగా అంటారు. ఫ్యాక్టరీలకి దగ్గరున్న చేలపైన పడినంతగా దూరాన ఉన్న చేలపైన 'దుమ్ము' పడదు. అందువల్ల ప్రభావం కూడ ఒకే రకంగా ఉండదు.

పత్తి ఎకరానికి 6 క్వింటాళ్లు వచ్చేది ఇప్పుడు 3 క్వింటాళ్లు మాత్రమే వస్తున్నదని మహంకాళి గూడెం రైతులు అంటే, 8 క్వింటాళ్లు వచ్చేది ఇప్పుడు 4 లేక 5 క్వింటాళ్లు మాత్రమే వస్తున్నదని పెదవీడు రైతులంటారు. 12 క్వింటాళ్ల నుండి 5 కు పడిపోయిందని దొండపాడులో అంటారు. మిర్చి 12 లేక 15 క్వింటాళ్లు (ఎకరానికి) వచ్చేదనీ సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు వచ్చిన తరువాత 8 క్వింటాళ్లకు పడిపోయిందనీ మేళ్ల చెరువులో అంటే 50 శాతం పడిపోయిందని దామరచర్లలో అంటారు.

మొత్తం మీద ఇది గణనీయమైన నష్టమే.

దిగుబడి పడిపోవడమే గాక నాణ్యత లోపించడం వల్ల మార్కెట్‌లో ధర బాగా పడిపోయిందని కూడ ఈ రెండు మండలాల రైతులూ ముక్తకంఠంతో అంటారు. ఈ ఫిర్యాదు ప్రధానంగా మిర్చి పంట గురించి వినపడుతుంది. మిర్చి పూత చాలా సున్నితమైనదనీ సులభంగా దెబ్బతింటుందనీ దీనికి కారణంగా చెప్తారు. ఎర్రగా నిగనిగలాడుతూ ఉండవలసినమిరపకాయలు సిమెంటు ధూళి ప్రభావం వల్ల నల్లగా మాడిపోయినట్టు తయారవుతుంది. మార్కెట్‌లో ధర పలకదు. ఈ మిర్చిని గుంటూరు మార్కెట్‌కు తీసుకుపోతే దానిని వెంటనే 'సిమెంటు కాయ' అనీ, 'దొండపాడు కాయ' అని గుర్తుపెట్టి పక్కన పెడతారని రైతుల ఫిర్యాదు. దానికి ధర (మార్కెట్ పరిస్థితిని బట్టి మామూలుగా క్వింటాల్ కు

2000 రూ.ల నుండి 3500 దాకా వుంటుంది) 300 నుండి 500 రూ.లు తక్కువ ఇస్తారు.

పంట దిగుబడి నాలుగవ వంతు పడిపోయి ధర కూడ నాలుగవ వంతు పడిపోతే ఆదాయం 44 శాతం పడిపోతుంది.

గుంటూరు జిల్లా దాచేపల్లి మండలంలోని గ్రామాలలోనూ కృష్ణా జిల్లా జగ్గయ్యపేట మండలంలోని గ్రామాలలోను ఇదే ఫిర్యాదు వినపడుతుంది. ఈ మూడు జిల్లాలలో సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలున్న ప్రాంతం కృష్ణానదికి ఇటూ అటూ ఉన్న సారవంతమైన వ్యవసాయ క్షేత్రం. అంతా బాగున్నప్పుడు వరి, పత్తి, మిర్చి, పొగాకు బాగా పండించిన ప్రాంతం. సిమెంటు కాలుష్యం పుణ్యాన పొగాకు సిమెంటుఫ్యాక్టరీల పరిసర గ్రామాల నుండి అదృశ్యం కాగా మిగిలిన వాటి దిగుబడి, ధర బాగా తగ్గి పోయాయి.

గుంటూరు జిల్లా కారంపూడి మండలం లోని సనిగళ్ల గ్రామంలోమల్లెతోటలు విస్తారంగా ఉన్నాయి. బాగాకాస్తే ఎకరానికి 25 లేక 30 వేల రూపాయల ఆదాయం వస్తుంది. అటువంటి తోటలు కారంపూడి సమీపంలో ఉన్న శ్రీచక్ర సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ వల్ల బాగా దెబ్బతిన్నాయి. గత సంవత్సరం అసలు పూతే మిగలలేదని రైతులంటారు.

ఒక సంవత్సరం పంట బాగారావడానికీ రాకపోవడానికీ ఎన్నో కారణాలుంటాయనీ రైతులు తప్పంతా సిమెంటు ధూళి పైననే పెడుతున్నారనీ ఫ్యాక్టరీల యజమానులు అంటారు. పంట దిగుబడి తగ్గడానికి ఒక్కొక్క సారి సిమెంటు కాలుష్యమే కాక వేరే కారణాలు కూడా ఉండవచ్చు, కాదనలేం. అయితే ఫ్యాక్టరీ వచ్చినప్పటి నుండి ఒకే రకంగా సగటున 25 నుండి 50 శాతం దాకా దిగుబడి పడిపోతున్నప్పుడు, దానికీ సిమెంటు ధూళికీ మధ్య వున్న సంబంధాన్ని హేతుబద్ధంగా వివరించగలిగినప్పుడే 'ఇదంతా అతిశయోక్తి' అని కొట్టిపారేయ డానికి వీలు లేదు.

పూర్తిగా వెనుకబడిన ప్రాంతాలలో రైతులకు జరిగే నష్టాన్ని రూపాయలలో లెక్కబెడితే సాగర్ ఆయకట్టు ప్రాంతమంత ఎక్కువ ఉండదు గానీ రైతుల జీవితాలపైన దాని దుష్ప్రభావం నిజానికి ఇంకా ఎక్కువ ఉంటుంది. ఆదిలాబాద్ జిల్లా దేవాపూర్ లోని ఓరియంట్ సిమెంటు వర్క్సను ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చు. ఈ ప్యాక్టరీ ధూళి 18 గోండు, కోలాం గూడెముల పైన పడుతుంది. సాగునీరు లేని ఆ ప్రాంతంలో ఆ గిరిజనులు మామూలుగానే వర్షాధారంగా జొన్నలు, కందులు, ఆముదాలు పండించుకొని బతుకుతారు. అందులో 25 లేక 50 శాతం పడిపోతే అది ఆ పేదగిరిజన రైతులకు తీవ్రమైన దెబ్బ. కడప, అనంతపురం జిల్లాలలో వేరుశెనగ, పొద్దుతిరుగుడు పువ్వు పండించుకుంటున్న రైతులకు కూడ ఇది వర్తిస్తుంది. నిజానికి రైతుల చెప్పేదాన్ని బట్టి మాగాణి పంటల కంటే మెట్ట పంటలపైన ఎక్కువ ప్రభావం ఉండేటట్టుంది. ఆదిలాబాద్ జిల్లా మెట్ట నేలలలో పండించే పత్తి పంట దిగుబడి ఓరియంట్ సిమెంట్స్ కాలుష్యం ప్రభావమున్న గిరిజన గ్రామాలలో 75 శాతం పడిపోతుందని గోండు

రైతులంటారు. జొన్నల దిగుబడి 1 ఎకరానికి 5 బస్తాల నుండి ఒకటిన్నర బస్తాలకు పడిపోయిందంటారు. కడప, అనంతపురం జిల్లా సిమెంటుబాధిత రైతులు కూడ ఇదే అంటారు. ధనియాలు ఎకరానికి 10 మూటలు పండేది ఇప్పుడు 3 మాత్రమే పండుతున్నాయని కడప జిల్లాలో ఇండియా సిమెంట్స్, జువారి సిమెంట్స్ బాధితులు అంటారు.

పంట దిగుబడి తీవ్రంగా పడిపోవడం ప్రధాన సమస్య కాగా ఇతర సమస్యలు కూడ ఉన్నాయి.

సిమెంటు 'దుమ్ము' పడిన గడ్డి తిన్న పశువులకు రోగాలొస్తున్నాయి. పశువుల బలహీనంగా తయారవుతుంది, తరచుగా డయేరియా వస్తుంది, పాలిచ్చే పశువయితే పాలు తక్కువ ఇస్తుందనేది ఫిర్యాదు. వరి చొప్ప తిన్నా అంతే.

నీటి వనరులపైన సిమెంటు ధూళి పడడం కూడ ఇదే ఫలితానికి దారి తీస్తుంది. అయితే రక్షిత నీటి సరఫరా లేని గ్రామాలలో మనుషులు కూడ సిమెంటు ధూళి పడిన నీరు తాగవలసి వస్తున్నది. నల్గొండ జిల్లా వాడపల్లి గ్రామానికి తాగునీరు కృష్ణా నది నుండి నేరుగా తీసుకుంటారు. అయితే రాశి సిమెంట్స్ నుండి వెలువడే సిమెంటు ధూళి నిండిన వంకల, కాలవల నీళ్ళు కృష్ణా నదిలో కలవడం వల్ల వాడపల్లి వాళ్ళు సిమెంటు ధూళి కలిసిన నీళ్ళు తాగవలసి వస్తున్నది. కడప జిల్లా వై.కోడూరు గ్రామస్థులు కూడ ఇదే రకమైన సమస్య ఎదుర్కొన్నారు. ఆ ఊరికి మంచి నీళ్ల ఒక వంక నుండి నేరుగా తీసుకునేవారు. జువారి సిమెంట్స్ నుండి వెలువడే ధూళి ఆ వంకలో పడడం వల్ల గ్రామస్థులు కులుషితమైన నీరు తాగవలసి వచ్చింది. వాళ్లు ఎన్నిసార్లు కంపెనీ యజమాన్లకు చెప్పినా పట్టించుకోకపోయేసరికి ఒకరోజు గుంపుగా పోయి గొడవ పెట్టుకున్నారు. అప్పటి నుండి ఆ కంపెనీ ఆ ఊరికి తాగునీరు ట్యాంకర్ల లో సరఫరా చేస్తున్నది. ఇది మనుషుల తాగునీటి సమస్యను పరిష్కారం చేసింది కాని పశువుల పరిస్థితి మారలేదు.

నీటి వనరులలో పడకపోయినా కేవలం గాలిలో ఉన్న సిమెంటు ధూళిని పీల్చుకోవడం వల్ల మనుషులకు అనేక రోగాలు రాగలవు. రామకృష్ణ సిమెంట్స్ వల్ల మాచర్ల (గుంటూరు జిల్లా), రాంకో సిమెంట్స్ వల్ల జగ్గయ్య పేట (కృష్ణా జిల్లా), మూడు సిమెంట్ ఫ్యాక్టరీల వల్ల యెర్రగుంట్ల (కడప జిల్లా) తీవ్రంగా సిమెంట్ ధూళి దాడికి గురయ్యాయి. ఒక దశలో (యెర్ర గుంట్ల ఇప్పటికీ) ఈ ఊర్లు ఎప్పుడు చూసినా తెల్లని పౌడర్ పూసినట్టు ఉండేది. మాచర్ల లోనూ జగ్గయ్య పేటలోనూ దీనికి వ్యతిరేకంగా గట్టి ప్రజాందోళన జరిగిన ఫలితంగా ఆ రెండు ఫ్యాక్టరీలు(ముఖ్యంగా మాచర్లలోని రామకృష్ణ సిమెంట్స్) కాలుష్యాన్ని అదుపు చేసాయి.

జగ్గయ్యపేట కు చెందిన డాక్టర్లు చెప్పే దాని ప్రకారం సిమెంటు ధూళి గాలి ద్వారా, నీటి

ద్వారా శరీరంలోకి పోతే మనిషికి రాగల రోగాలు ఇవి : 1. శ్వాస కోశ సంబంధమైన ఎలర్జీ (బ్రాంకియల్ ఎలర్జీ). దీని వల్ల శ్వాస కోశం బలహీనపడి క్షయ వంటి వ్యాధులు మరింత సులభంగా వచ్చే ప్రమాదం ఉంది. 2. చర్మానికి దురద (ఎలర్జిక్ డెర్మటైటిస్) , పొక్కులు రావడం 3. మూత్ర పిండాలలో గడ్డలు(స్టోన్స్), మలమూత్ర విసర్జనకు సంబంధించిన నాళాలలో గడ్డలు 4. కీళ్ల జబ్బులు (ఆర్థ్ రైటిస్) వగైరా.

ఈ రోగాలు - ముఖ్యంగా శ్వాస కోశ సంబంధమైన రోగాలు, మూత్ర పిండాలలో గడ్డలు-సిమెంటు కాలుష్యం బలంగా ఉన్న ప్రాంతాలలో మామూలు కంటే కనిపిస్తాయని స్థానిక వైద్యులందరూ అంటారు.

క్వారీలలో జరిగే బ్లాస్టింగ్ వల్ల కూడ పరిసర గ్రామాల ప్రజలకు సమస్యలుంటాయి. సిమెంటు ఉత్పత్తికి ప్రధాన ముడి సరుకు సున్నపురాయి అని చెప్పాము. అది దొరికే చోట క్వారీ లీజుకు తీసుకొని దగ్గరలో సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ కట్టుకుంటారు. ఈ క్వారీలు తవ్వకం కోసం బ్లాస్టింగ్ జరుపుతారు. అంటే గ్రనేడ్లుపెట్టి పేలుస్తారు. పేలుడు వల్ల సమీప జనావాసాలకు రెండు రకాల సమస్యలుంటాయి. ఒకటి పేలుడు వల్ల ఇళ్లు అదరడం, ఇంటి గోడలు బీటలు వారడం, రెండు రాళ్లు ఎగిరి పొలాలలో పని చేసుకుంటున్న రైతులపై పడడం.

బ్లాస్టింగ్ జరిగినప్పుడు గ్రామంలో ఇళ్లగోడలు కదులుతాయన్న ఫిర్యాదు నల్గొండ జిల్లాలోనూ ఉంది. దొండపాడులో (విష్ణు సిమెంట్స్ వల్ల), మేళ్ల చెరువులో (సువర్ణ సిమెంట్స్ వల్ల), హేమ్లాతండలో (ప్రియదర్శిని సిమెంట్స్ వల్ల), పెదవీడులో (సాగర్ సిమెంట్స్ వల్ల), మహంకాళి గూడెంలో (దక్కన్ సిమెంట్స్ వల్ల), వీరప్ప గూడెంలో (రాశి సిమెంట్స్ వల్ల) ఈ సమస్య ఉందని రైతులు ఫిర్యాదు చేస్తున్నారు. అయితే అందరి కంటే ఎక్కువ సమస్య అనుభవిస్తున్నది మఠంపల్లి దళితులు. గ్రే గోల్డ్ సిమెంట్స్ వాళ్ల క్వారీ మఠంపల్లి ఎస్‌సి కాలనీకి చాలా దగ్గరగా ఉంది. దళితులకు ప్రభుత్వమే లీజుకు (డి.పట్టా) ఇచ్చిన 135 ఎకరాల భూమిని ఆనుకొని గ్రే గోల్డ్ కంపెనీ క్వారీకి, ఫ్యాక్టరీకి భూమి లీజుకు ఇవ్వడం జరిగింది. దీని గురించి దళితులు గొడవ పెట్టుకున్నా ప్రయోజనం లేకపోయింది. గ్రేగోల్డ్ వాళ్ళు బ్లాస్టింగ్ చేసినప్పుడు ఎస్ సి కాలనీలో ఇళ్ళు దడదడలాడతాయి. జనం ఇళ్లనుండి బయటకి పారిపోయి వస్తారు. వాళ్లకు ప్రభుత్వంలీజుకిచ్చిన భూమిలోకి బండలు ఎగిరిపడతాయి.

క్వారీ నివాస స్థలాలకు ఎంత దూరం ఉండాలో చెప్పే నియమాలున్నాయి. ఈ క్వారీలన్నీ ఆ నియమాలకు లోబడే వున్నాయని ఈ ఫ్యాక్టరీల యజమానులు అంటారు. ఒకటి రెండు మినహాయింపులతో అది నిజమే కావచ్చు. అయితే బ్లాస్టింగ్ ప్రభావం ఎంత ఉంటుందనేది బ్లాస్టింగ్‌కు ఉపయోగించే పేలుడు పదార్థాల శక్తిని బట్టికూడ ఉంటుంది. తక్కువ సమయంలో ఎక్కువ ముడిపదార్థం సేకరించడంకోసం అనుమతించినదాని కంటే చాలా శక్తివంతమైన డైనమేట్లను వాడతారు. దీనిపైన నిఘావేసే అధికారి ఎవడూ లేడు. అందువల్ల

అనుమతించినంత దూరంలో ఉన్న ఆవాసాలపైన కూడ పేలుడు ప్రభావం ఉంటుంది.

వీరప్ప గూడెం వాసులకు వేరే ఒక ఒక సమస్య కూడ వచ్చింది. రాష్ట్రంలోని పెద్ద సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలలో ఒకటయిన రాశి సిమెంట్స్ ఫ్యాక్టరీ క్వారీ ఇప్పటికే చాలా లోతుగా తవ్వడం వల్ల క్వారీలో నీటి ఊట పెరిగి సమీపంలోని వీరప్పగూడెం బావులు ఎండిపోతున్నాయి.

కాలుష్య నివారణ:

ముడిసరుకే ధూళిగా పొగగొట్టం నుండి బయటకు పోకుండ ఉండాలంటే తగినసంఖ్యలో కాలుష్యం నివారణ పరికరాలను ప్రయోగించాలి. ఎక్కువగా ఉపయోగించేది ఎల్‌క్ట్రోస్టాటిక్ ప్రెసిపిటేటర్ (ఇఎస్‌పి) అని పైన చెప్పాము.

ఏవో ఒకటి రెండు ఫ్యాక్టరీలు తప్ప (కడప జిల్లా యెర్రగుంట్ల లోని ఇండియా సిమెంట్స్ ఫ్యాక్టరీ, నల్గొండ జిల్లా మఠంపల్లి లోని గ్రేగోల్డ్ మేము గమనించిన రెండు ఫ్యాక్టరీలు) ఈ రోజు అన్ని ఫ్యాక్టరీలు ఇఎస్‌పిలు నెలకొల్పి వున్నాయి. వాటిని నెలకొల్పడానికి అన్నిజిల్లాల లోను ప్రజలు ఆందోళన చేయవలసి వచ్చింది. అసెంబ్లీ లో స్థానిక ప్రజాప్రతినిధులు ప్రశ్నలు అడగటం, అసెంబ్లీ సభాసంఘం సిమెంటు బాధిత గ్రామాలు పర్యటించడం కూడ జరిగింది. ఇఎస్‌పిలు నెలకొల్పిన

పట్నం అల్లుడు

లాండసాంగి గ్రామ సర్పంచ్ రుక్మాబాయికి ఒక కోరిక ఉండింది. ఆ ఊరు ఆదిలాబాద్‌కు కేవలం 6కి.మీ. దూరాన వుంది కాబట్టి తన కూతురును పట్టణానికి పంపించి చదివించుకుందామనుకుంది. చదివించుకుంటే తన లాగ కాకుండ తన కూతరుకైన పట్నంలో ఉద్యోగం చేసుకునే భర్త దొరుకుతాడని రుక్మాబాయి ఆశ.

ఆమె ఆశించినట్టు ఆమెకూతురు బాగానే చదువుకుంది. చదువు పూర్తికాగానే పెళ్ళి ప్రయత్నాలు చేద్దామని తల్లి అనుకుంది.

అయితే అంతలో సిమెంటు కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా వాళ్ళు లాండసాంగి నుండి ఆదిలాబాద్ పోయే దారిలో సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ కట్టారు. సరిగ్గా బాట మీదనే కట్టారు. ఆ బాటకు ఇటు పక్క బ్రిడ్జిలేని వాగు ఉంది. ఫ్యాక్టరీ వచ్చిన తరువాత లాండసాంగికి రావాలంటే అడవిలో 22 కి.మీలు ప్రయాణం చేయవలసి వచ్చింది. పట్టణానికి కేవలం 6 కి.మీ దూరం ఉన్న లాండసాంగి 22 కి.మీల దూరాన అడవిలో ఉన్న గ్రామం అయిపోయింది.

ఊరికి ఉన్న ఒకే ఒక బాట మీద ఫ్యాక్టరీ కట్టడానికి సిసి ఐకి అనుమతి ఎవరిచ్చారో సర్పంచ్ రుక్మాబాయికి అర్థం కావడం లేదు. అంత మారుమూల అడవి గ్రామానికి చెందిన అమ్మాయిని ఏ పట్టణవాసి చేసుకుంటాడు? చివరికి తన కూతురికి కూడ తన లాగే ఒక రైతును చేసుకోక తప్పలేదని రుక్మాబాయి బాధగా అంటుంది.

తర్వాత కాలుష్యం సమస్య తగ్గిన మాట వాస్తవమే . కానీ అదిపూర్తిగా పోలేదు.

దీనికి కారణ మేమిటి?

రైతులు అన్ని జిల్లాలలో , అన్ని గ్రామాలలో మినహాయింపులేకుండా ఒకటే కారణం చెప్తారు. ఇఎస్ పి నెలకొల్పినా కూడ దానిని నిరంతరాయంగా నడపరు. నడిపితే కరెంటుఖర్చు అవుతుంది కాబట్టి ఆ ఖర్చు ఆదా చేయడం కోసం పగలు నడుపుతారు గానీ రాత్రి మూసేస్తారనీ రాత్రంతా ధూళి యధేచ్ఛగా బయటికి వస్తుంటుందనీ అంటారు.

దీనికి తగినట్టు, మేము ఒక ఫ్యాక్టరీలోకి పోయినప్పుడు పొగ గొట్టంలో ధూళి విపరీతంగా వస్తుండడం, మేము యాజమాన్యంతో కొద్దిసేపు మాట్లాడి బయటకు రాగానే ధూళి బాగా తగ్గిపోయి ఉండడం మేము చాలా చోట్ల గమనించాము. అదే విధంగా పగలు ఏమంత ధూళి బయటికి రాని ఫ్యాక్టరీని రాత్రి గమనిస్తే చాలా ఎక్కువగా ధూళి బయటికొస్తున్న విషయం కూడ మేము గమనించాము. (ఉదా. హైదరాబాదు - గుంటూరు రహదారి పక్కనున్న రాశి, దుర్గ ఫ్యాక్టరీలు).

దీనికి యజమానులు చెప్పే జవాబు ఏమిటంటే , పొగ గొట్టం నుండి ధూళిగా బయటకు పోయేది వ్యర్థ పదార్థం కాదు. అది తమ ఉత్పత్తికి ముడిపదార్థం. దానిని బయటకు పోనీయకుండా ఆదా చేసుకోవడం తమకే ప్రయోజనకరం. ఒకసారి ఒకటి రెండు కోట్లు ఖర్చు పెట్టి ఇఎస్ పి ని నెలకొల్పిన తరువాత కేవలం కరెంటు ఖర్చు మిగిలించుకోవడానికి ఇఎస్పిని బంద్ చేసుకొని ముడిపదార్థాన్ని పోగొట్టుకోవడం తెలివితక్కువతనం అవుతుందని, అందువల్ల ఆ పని ఎవరూ చేయరని.

ఈ జవాబుకు ఒకటే పరీక్ష. ఒక గంట సేపు ఇఎస్పి ని నడపడానికి అయ్యే కరెంటు ఖర్చు ఎక్కువా, లేక అదే గంట సేపు నడపక పోవడం వల్ల - పోగొట్టుకునే ముడిపదార్థం వెల ఎక్కువా?

లెక్కల వివరాలలోకి పోకుండ, ఫ్యాక్టరీ పూర్తి కెపాసిటీలో నడిచేటప్పుడు ఇఎస్పిని నడిపించడమే పొదుపు చర్య అనీ, అయితే ఫ్యాక్టరీ తక్కువ కెపాసిటీలో నడిచేటప్పుడు ఇఎస్ పిని ఆపుచేయడం వల్లనే ఖర్చు ఆదా కావచ్చుననీ (ఎంత తక్కువ కెపాసిటీ అనే దాన్ని బట్టి) చెప్పవచ్చు.

అయితే సిమెంట్ ఫ్యాక్టరీలలో పనిచేసే సాంకేతిక సిబ్బంది రైతుల అనుభవానికి వేరొక రకంగా అర్థం చెప్తారు. ఒకసారి ఇఎస్పి నెలకొల్పిన తరువాత ఎవరూ కావాలని దానిని బంద్ చేయరు. అయితే ఫ్యాక్టరీ పని చేసే క్రమంలో ఇఎస్పి తరచు ట్రిప్ అయి తానే ఆగిపోతుంటుంది. అప్పుడు మళ్ళీ దానిని బాగుచేసేంత వరకు ఫ్యాక్టరీలు ఉత్పత్తిని ఆపేయరు. ఉత్పత్తి నడుస్తూనే వుంటుంది.

ట్రిప్ కావడానికి రెండు కారణాలుంటాయి. కరెంటు వోల్టేజిలోని హెచ్చుతగ్గులు ఒక

కారణం కాగా, సిమెంటు ముడిపదార్థాన్ని వేడిచేయడానికి ఉపయోగించే బొగ్గులో బూడిద ఎక్కువ ఉన్నట్టయితే కూడ అది కాలినప్పుడు కార్బన్ మోనాక్సైడ్ ఎక్కువగా విడుదల అవుతుంది. అప్పుడు కూడ ఇఎస్‌పి ట్రిప్ అవుతుంది.

ఒకసారి ఇఎస్‌పి ట్రిప్ అయితే దానిని తిరిగి పనిలో పెట్టడానికి 15 లేక 30 ని.లు మాత్రమే పడుతుందని యాజమాన్య ప్రతినిధులంటారు. అయితే రిపేర్ చేయడానికి పూనుకున్నాకే 15 లేక 30 ని.మాత్రమే పట్టవచ్చును గానీ, వెంటనే రిపేర్ చేయడం మొదలు పెడతారా?

అనుభవజ్ఞులు చెప్పేదేమిటంటే, ఫాక్టరీని నడపడానికి యాజమాన్యం ప్రాముఖ్యం ఇస్తుందే తప్ప ఇఎస్‌పి రిపేరునకు కాదు . అంటే వేరే పని మీద ఉన్న వారిని ఇఎస్‌పి రిపేర్ చేసే పని మీద పెట్టరు. ఖాళీగా వుంటేనే ఈ పని చేయమంటుంది. ఎవరో ఒకరు ఖళీగా దొరకడానికి ఒక్కోసారి ఎంతైనా సమయం పట్టవచ్చు. అంతవరకు ఫ్యాక్టరీ ఇఎస్‌పి లేకుండానే నడుస్తుంది.

ముఖ్యంగా రాత్రి వేళ ఎక్కువ మంది డ్యూటీలో ఉండరు కాబట్టి రాత్రి వేళ ట్రిప్ అయితే చాలా సేపు రిపేర్ కాకపోవచ్చు. రైతులు గమనించే విషయానికి ఇదే కారణం కావచ్చు నంటారు.

రోజుకు ఇఎస్‌పి ఎన్నిసార్లు ట్రిప్ అవుతుంది? అది పరిస్థితులను బట్టి వుంటుంది. అయితే యాజమాన్యం వారు చెప్పేదేమిటంటే రోజుకు కనీసం ఒకసారి తప్పనిసరిగా ట్రిప్ అవుతుందనీ ఎడెనిమిది సార్ల దాకా కూడా కావచ్చుననీ . అంటే ఏ రోజయినా మూడు నాలుగు గంటల సేపు ఇఎస్‌పి లేకుండానే ఫ్యాక్టరీ నడిచినా ఆశ్చర్య పోనక్కర లేదు.

అయితే వేరొక కారణం కూడ ఉందేమో ఆలోచించాలి.

కాలుష్యనివారణ బోర్డు ప్రతీ పరిశ్రమకూ కాలుష్య ప్రమాణాలు నిర్దేశిస్తుందని మొదటి అధ్యాయంలో చెప్పాము. అంటే కాలుష్యం కలిగించే వ్యర్థ పదార్థాలు ఏ మోతాదు మించి ఉండరాదో చెప్పే ప్రమాణాలని అర్థం. సిమెంట్ ధూళి విషయంలో ఆ ప్రమాణం ఏం చెప్తుందంటే ఫ్యాక్టరీలోపల 1 ఘనపు మీటర్ గాలిలో 500 మిల్లీ గ్రాములు మించి ధూళి ఉండకూడదనీ, ఫాక్టరీకి 1 కిలోమీటర్ దూరంలో 1 ఘనపు మీటర్ గాలిలో 115 మిల్లీగ్రాముల మించి ధూళి ఉండకూడదనీ.

ఇది కాలుష్య నివారణ బోర్డు నిర్ణయించిన సిమెంటు కాలుష్య ప్రమాణం. దీనికి ఫ్యాక్టరీలు లోబడి ఉన్నాయా లేదా చూడడానికి 3 నెలల కొకసారి బోర్డు ప్రతినిధి వచ్చి పరీక్ష చేసి పోతారని అన్ని కంపెనీల మేనేజర్లు అంటున్నారు. అంతే కాక, బోర్డు ఆదేశాల మేరకు తాము గుర్తింపు పొందిన ప్రైవేట్ ప్రయోగ శాలల చేత నెలకొకసారి పరీక్ష చేయిస్తున్నామని కూడ అంటారు. (గుర్తింపు పొందిన ప్రయోగశాలలు హైదరాబాదు లోని సంధ్య ఎన్విరాన్స్, ఆనాల్యాబ్స్, వింటాల్యాబ్స్, స్పాన్, పాల్యూటెక్). ఇదంతా ఎంత నిజాయితీగా

జరుగుతున్నదో తెలీదు గానీ మొత్తానికయితే జరుగుతున్నది. అన్ని ఫ్యాక్టరీల దగ్గరా ఈ పరీక్షల ఫలితంగా పొందిన - సర్టిఫికెట్లు ఉన్నాయి. అయితే కాలుష్యపరీక్షల విషయంలో అవినీతి చాలా ఉంది కాబట్టి వీటిని ఎంతవరకు నమ్మగలమో చెప్పలేం.

అయితే ఈ పరీక్షలు నిజంగానే, నిజాయితీగానే జరుగుతున్నాయని భావించినా ఒక ప్రశ్న మిగిలిపోతుంది. కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు ఆ ప్రమాణాలను ఏ విధంగా నిర్ణయించింది? మిర్చి పంట పైన వుండే ప్రభావాన్ని లెక్కలోకి తీసుకుందా? సిమెంటు ధూళి కలిసిన నీరు పశువులు తాగితే వాటికి రాగల రోగాలను లెక్కలోకి తీసుకుందా? మల్లె తోటలకేమవుతుందో లెక్కలోకి తీసుకుందా? లేక కేవలం మనుషులకు రాగల శ్వాసకోశ సంబంధమైన రోగాలను మాత్రమే లెక్కలోకి తీసుకునిందా?

ఈ దృష్టితో కాలుష్యనియంత్రణ బోర్డు నెలకొల్పిన సిమెంట్ కాలుష్యం ప్రమాణాలను తిరిగి పరీక్షించవలసిన అవసరం ఉంది. అన్ని ప్రమాణాల లాగ ఇవి కూడ మనుషుల ఆరోగ్యాన్ని మాత్రం లెక్కలోకి తీసుకున్న ప్రమాణాలే అయి ఉండే అవకాశం ఉంది. అప్పుడవి పంటల నాశనాన్ని అరికట్టడానికి సరిపోక పోవచ్చు. అంటే కాలుష్యం పరిమితులకు లోబడి ఉంటూ కూడ హాని కలిగించవచ్చు.

ముగింపు

కాబట్టి కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు నిర్దేశించిన సిమెంట్ కాలుష్య ప్రమాణాల అమలు కోసం కృషి చేయవలసిన అవసరం ఉంది.

ఆ ప్రమాణాల హేతుబద్ధతనే ప్రశ్నించవలసిన అవసరం ఉంది. సిమెంటు పరిశ్రమకు ఉండే ప్రత్యేక స్వభావాన్ని - అది గ్రామీణ ప్రాంతాలలో, పంట పొలాల మధ్యన వుండే పరిశ్రమ అనే విషయాన్ని, దాని నుండి వచ్చే కాలుష్యం వల్ల మొక్కలూ,పశువులూ ప్రధానంగా దెబ్బతింటాయనీ- ఆ ప్రమాణాలు లెక్కలోకి తీసుకున్నాయా? లేక కేవలం ఆ పరిశ్రమ దగ్గరిలో ఉండే జనావాసాల ఆరోగ్యం సమస్యను లెక్కలోకి తీసుకొని నిర్ణయించేసారా?

కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు కేవలం అలంకారప్రాయమైన సంస్థగా ఉండిపోకుండ, తన డ్యూటీ తానుచేసే టట్టు చూడాలి. పర్యావరణ సంబంధమైన ప్రజారోగ్యాన్ని కాపాడే బాధ్యత మొత్తం చట్టం ఆ బోర్డుపైన పెట్టింది. ప్రజలకు సహితం ఆ అవకాశం లేకుండ చేసి భారమంతా బోర్డు పైననే పెట్టింది. కానీ బోర్డు నిద్రపోతూ ఉంది. నిద్రపోతూ ఉంది అనడం కూడ మెత్తని మాటే, అవినీతిలో కూరుకుపోయి ఉంది అనడం న్యాయమైన మాట.

సిమెంటు పరిశ్రమ రావడం వల్ల ఆ గ్రామాల ప్రజల కొచ్చిన ప్రయోజనం స్వల్పమే. ఫ్యాక్టరీ కోసం భూములు కొనుక్కొన్న రైతుల కుటుంబాలకు ఒక్కొక్క ఉద్యోగం ఇస్తామని చాలా చోట్ల హామీ లిచ్చారు. ఆ హామీ కొన్నిచోట్ల మాత్రమే నిలుపుకున్నారు.

ఇది కొనుక్కొన్న భూముల సంగతి మాత్రమే. కొనుక్కోకుండ, చుట్టూ ఉండిపోయి పాడవుతున్న భూములకు ఈ కంపెనీలు ఏమీ చేయడం లేదు. పూర్తిగా మెట్ట ప్రాంతాలలో ఆ భూమి కూడ అదే కంపెనీకి అమ్ముకొని పోదామని రైతులు భావిస్తున్నారు. అనంతపురం జిల్లాలో పెన్న సిమెంట్సు వల్ల దెబ్బ తిన్న తలారి చెరువు, ఊరుచింతల గ్రామాల రైతులలాగ . అయితే ఇప్పుడు అవసరం రైతులది కాబట్టి కంపెనీ బెట్టు చేస్తోంది. పైగా అది తాడిపత్రి తాలూకా కాబట్టి, కంపెనీ యజమాని వై.ఎస్ రాజశేఖర రెడ్డికి సన్నిహితుడు కాబట్టి, ఫాక్షనిస్టులను పిలిచి బెదిరిస్తున్నాడు కూడ.

అయితే తక్కిన కంపెనీల బాధితులయిన రైతులు అమ్ముకోవడానికి సిద్ధంగా లేరు. కాలుష్యం పూర్తిగా ఆపాలనీ అంతవరకు జరిగే పంట నష్టానికి ఇతర నష్టాలకూ పరిహారం కట్టివ్వాలనీ డిమాండ్ చేస్తున్నారు. పాశ్చాత్య దేశాలలో ఇటువంటి చట్టాలూ న్యాయ ప్రక్రియలూ బాగా అభివృద్ధి చెంది ఉన్నాయి. మన దగ్గర ఇంకా చెందలే దు.

వీటిన్నిటి కోసం ఇప్పుడు కృషి జరగవలసి ఉంది. కోర్టులలో, అసెంబ్లీలో, పార్లమెంటులో జరగవలసి వుంది. అక్కడ సఫలం కావాలంటే బయట ఆందోళన సంఘటితంగా చేపట్టాలి కాబట్టి సిమెంటు కాలుష్యానికి – మొత్తంగా కాలుష్యానికి – వ్యతిరేకంగా పెద్దఎత్తున ఆందోళన చేపట్టవలసి ఉంది.

III. అనుబంధం

పౌరహక్కుల సంఘం పరిశీలించిన సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలు

ఫ్యాక్టరీ పేరు	ఉత్పత్తి సామర్థ్యం (రోజుకు టన్నులు)	పండించే ప్రధాన పంటలు	కాలుష్య ప్రభావం పడే గ్రామాలు (మొత్తంగా/పాక్షికంగా)
1	2	3	4
<u>నల్గొండ జిల్లా</u>			
రాశి సిమెంట్స్ (వాడపల్లి)	4500	పత్తి, వరి, మిర్చి (మెట్ట నేలలో కంది కూడ)	వాడపల్లి, దామరచర్ల, తాళ్ల వీరప్ప గూడెం, మహంకాళి గూడెం, ఇరికి గూడెం (నల్గొండ జిల్లా) పొందుగుల (గుంటూరు జిల్లా)
దక్కన్ సిమెంట్స్ (మహంకాళి గూడెం)	800	- do -	రాయపాడు, మహంకాళి గూడెం, వాడపల్లి, జాన్ పహాడ్
సాగర్ (పెదవీడు)	600	- do -	పెదవీడు, దొనమాన తండా, మఠంపల్లి, చౌటపల్లి
నాగార్జున సిమెంట్స్ (మట్టపల్లి)	600	- do -	మట్టపల్లి, సుల్తాన్‌పురం తండా, రామచంద్రాపురం, పెదవీడు
గ్రేగోల్డ్ సిమెంట్స్ (మఠంపల్లి)	150	- do -	మఠంపల్లి, చౌటపల్లి
కోరమాండల్ సిమెంట్స్ (రామాపురం)	350	- do -	రేవూరు, దుబ్బ తండా, కందిబండ, రామాపురం
విష్ణు సిమెంట్స్ (దొండపాడు)	2400	- do -	దొండపాడు, రేవూరు, రామాపురం, వజినేపల్లి, బుగ్గ మాధవరం, మల్కాపురం (నల్గొండ జిల్లా), బోదాడ, ముస్త్యాల (కృష్ణా జిల్లా)
ప్రియదర్శిని సిమెంట్స్ (రామాపురం)	1800	- do -	రామాపురం, కప్పలగుంట తండా, దొండపాడు
కాకతీయ సిమెంట్స్ (దొండపాడు)	600	- do -	దొండపాడు, రేవూరు, వజినేపల్లి, బుగ్గ మాధవరం, మల్కాపురం, (నల్గొండజిల్లా), ముస్త్యాల, బోదాడ (కృష్ణా జిల్లా)

1	2	3	4
సువర్ణ సిమెంట్స్ (రఘునాథపాలెం)	300	మిర్చి, పత్తి వరి, కంది	మేళ్ళచెరువు, వెంకట్రాంపురం, చౌటపల్లి, మఠంపల్లి, వేపల మాదారం, రఘునాథపాలెం, ఎర్రగట్టు తండా
పిఆర్ సిమెంట్స్ (వేపలమాదారం)	200	- do -	వేపలమాదారం, రఘునాథపాలెం, మేళ్ళ చెరువు, మల్లారెడ్డి గూడెం, గుడి మల్కాపురం
విశ్వం సిమెంట్స్ (రేవూరు)	100	- do -	హెమ్లాతండ, జగ్గు తండ, రాఘవాపురం, మేళ్ళచెరువు, రేవూరు, కప్పలకుంట తండ
కోహినూర్ సిమెంట్స్ (రఘునాథ పాలెం)	100	- do -	రఘునాథ పాలెం
<u>కృష్ణా జిల్లా</u>			
హేమాద్రి సిమెంట్స్ (వేదాద్రి)	550	మిర్చి, పత్తి, వరి, కంది, మినుము, పెసర, నువ్వులు	వేదాద్రి, బండిపాలెం, గుండ బోయినపాలెం, చెరుకుంపాలెం, తక్కెళ్ళ పాడు, పెద్దారం
రాంకో సిమెంట్స్ (జయంతి పురం)	2200	- do -	చిల్లకల్లు, జగ్గయ్యపేట, జయంతిపురం
<u>అనంతపురం జిల్లా</u>			
పెన్న సిమెంట్స్ (తలారిచెరువు)	1000	వేరుశెనగ, కంది, పొద్దుతిరుగుడు మామిడి తోటలు	తలారి చెరువు, ఊరు చింతల
ఎల్ అండ్ టి (భోగ సముద్రం)	7500	- -	ఉత్పత్తి ఈమధ్యనే మొదలయింది. అనంతపురం జిల్లా తాడిపత్రి మండలంలోనూ కర్నూలు జిల్లా కొలిమిగుండ్ల మండలంలోనూ చాలా గ్రామాలపైన ప్రభావం వుండగలదు.
<u>ఆదిలాబాద్ జిల్లా</u>			
ఓరియెంట్ సిమెంట్స్ (దేవాపూర్)	3150	కంది, జొన్న, పత్తి అనుములు, పెసలు	దేవాపూర్, పెద్దాపూర్, సోనాపూర్ పంచాయితీలలోని గూడెములు

1	2	3	4
ఎసిసి (మంచిర్యాల)	1000	జొన్న, కంది, పత్తి	మంచిర్యాల, గద్దెరేగడి, అక్రమవాది, బొక్కలగుట్ట, తిమ్మాపూర్
సిసిఐ (ఆదిలాబాద్)	1200	- do -	చాందా, లాండసాంగి, బెల్లూరి, భీమసరి, అనుకుంట, నిషాన్‌ఘాట్
గుంటూరు జిల్లా			
దుర్గా సిమెంట్ వర్క్స్ (శ్రీనగర్)	3500	పత్తి, మిర్చి, వరి	శ్రీనగర్, రామాపురం, బట్రుపాలెం, కాట్రపాడు, గామాలపాడు, మాదినపాడు (గుంటూరు జిల్లా), వాడపల్లి (నల్గొండజిల్లా)
శ్రీచక్ర సిమెంట్స్ (కారంపూడి)	600	పత్తి, మిర్చి, మల్లె తోటలు	సనిగళ్ల, కారంపూడి, ఉప్పుచర్ల, చింతపల్లి, చినకొదం గూళ్ల, పెదకొదం గూళ్ల, వేపకంపల్లి
రామకృష్ణ సిమెంట్స్ (మాచర్ల)	1700	ప్రధానంగా పట్టణ ప్రాంతం	మాచర్ల
లక్ష్మీ చెన్నకేశ్వర సిమెంట్స్ (మాచర్ల)	70	- -	మాచర్ల
కడప జిల్లా			
జువారీ సిమెంట్స్ (వై. కోడూరు)	1500 (4500కు పెంచుతున్నారు)	వేరుశెనగ, ధనియాలు, పొద్దు తిరుగుడు	వై.కోడూరు, వలసపల్లి, తుమ్మలపల్లి, సుంకేసుల, తిప్పలూరు, పెదనపాడు
ఇండియా సిమెంట్స్ (చిలంకూరు)	3000	వేరుశెనగ, జొన్న, పొద్దుతిరుగుడు, ధనియాలు	చిలంకూరు, కర్చుగుంట పల్లి, రంగసాయిపురం, సిరాజుపల్లి, కొత్తపల్లి, నిడిజీవి, ముగ్గు రాళ్లపల్లి, సున్నపురాళ్ల పల్లి
ఇండియా సిమెంట్స్ (యెర్రగుంట్ల)	1200	- do -	యెర్రగుంట్ల, పోట్లదుర్తి, చిలంకూరు

PANTA POLALAKU CEMENT CHEEDA Rs. 5/-

A REPORT ON CEMENT POLLUTION IN A.P.

కాలుష్యంతో కూడిన పారిశ్రామిక ప్రగతి అందరికీ ప్రగతి కాదు. కొందరికి ప్రగతి, కొందరికి వినాశనం, విధ్వంసం. కొందరికి విపరీతమైన లాభాలు, కొందరికి మంచి మంచి ఉద్యోగాలు, కొందరికి మెరుగయిన వినియోగ వస్తువుల లభ్యత, కొందరికి అనారోగ్యకరమైన కూలీ పని, కొందరికి ఏ ప్రయోజనం లేని వట్టి వినాశనం. సిమెంటునే ఉదాహరణగా తీసుకుంటే వేగంగా పెరుగుతున్న సిమెంటు పరిశ్రమ దాని యాజమాన్య వర్గాలకు విపరీతంగా లాభాలు ఆర్జించి పెట్టడమే కాక పట్టణ జీవితం విస్తరించడానికీ అందమైన భవనాలు కట్టుకోవడానికీ ఉపయోగపడింది. అయితే ఫ్యాక్టరీల చుట్టూ ఉన్న వ్యవసాయాన్ని నాశనం చేసి రైతుల ఆదాయాన్ని సగానికి తగ్గించింది. పర్యావరణాన్ని ధూళితో కలుషితం చేసి (ముఖ్యంగా పశుగ్రాసాన్నీ పశువులు తాగే నీటి వనరులనూ) పశువుల ఆరోగ్యాలను దెబ్బతీసింది. ఆ విధంగా మళ్లీ రైతుల జీవనాన్ని దెబ్బ తీసింది.

ప్రగతి అనేది ఈ విధంగా ఉండకూడదు. పారిశ్రామిక కాలుష్యాన్ని వ్యతిరేకించడమంటే ఈ రకమైన వికృతమైన ప్రగతిని వ్యతిరేకించడం. అంతే తప్ప పరిశ్రమలనూ అభివృద్ధినీ వ్యతిరేకించడం కాదు.

A Publication by
Andhra Pradesh Civil Liberties Committee